

SZÍNHÁZ

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2007. AUGUSZTUS

Shakespeare AHOGY TETSZIK

(AS YOU LIKE IT)

Fordította: Nádasdy Ádám

SZEREPLŐK

ELŰZÖTT HERCEG, emigrációban az Ardeni-erdőben

ROSALINDA, a lánya (átöltözve: Ganiméd)

AMIENS, zenész

JAQUES

ELSŐ NEMES

} urak az Elűzött Herceg kíséretében

FRIGYES HERCEG, az Elűzött Herceg öccse, trónjának bitorlója

CÉLIA, a lánya (átöltözve: Aliéna)

LE BEAU, udvaronc Frigyes hercegnél

CHARLES, díjbirkózó Frigyes herceg szolgálatában

BOROTVA, a „bolond”, tréfamester Frigyes hercegnél

OLIVÉR

JAKAB

ORLANDO

ÁDÁM, öreg szolga a De Boys családnál

} néhai Sir Rowland De Boys fiai

CORIN, öreg pásztor

SILVIUS, fiatal pásztor

PHÉBE, pásztorlány

LIDI, parasztlány

VILMOS, parasztfiú, szerelmes Lidibe

MASZLAGI ALAJOS, falusi lelkész

HYMEN, a házasság istene

Nemesek, apródok, szolgák

Történik Franciaországban: Olivér házában; Frigyes herceg udvarában; valamint az Ardeni-erdőben

A fordító megjegyzései

A jelen fordítás alapszövege: *As You Like It*. The Arden Shakespeare, ed. Agnes Latham, Methuen, London, 1975. A fordítás 2006-ban készült a budapesti József Attila Színház számára, ahol Hargitai Iván rendezésében került színre.

Az *Ahogy tetszik* eddigi magyar fordításai: Rákosi Jenő (1869; 1916), Szabó Lőrinc (1938), Jánosházy György (2001).

A neveket részben magyarítottam, tehát Frederick helyett Frigyes, Rosalind helyett Rosalinda stb. Audrey nevét „Lidi”-nek, Touchstone nevét „Borotvá”-nak fordítottam.

A darabban szereplő dalok kottája – ha nem is mindig Shakespeare korából – ránk hagyományozódott; a dalok fordítását ezekhez a dallamokhoz szabtam.

A tegezés-magázás kérdésében alapvetően Shakespeare-t követtem, de nem lehettem teljesen következetes, a megszólításokat néha a mai magyar nyelvszokásnak megfelelően alakítottam.

Rosalinda a darab egy részében álöltözetben, mint Ganiméd jelenik meg, Célia pedig mint Aliéna. Ezt „(M. GAN.)” = „mint Ganiméd”, illetve „(M. AL.)” = „mint Aliéna” rövidítéssel jelöltem.

I. FELVONÁS, 1. SZÍN

*Olivér házának kertje.
Jön Orlando és Ádám.*

ORLANDO Én jól emlékszem, Ádám, így történt, hogy énrám a végrendeletben nyomorult ezer koronát hagyott, és igen, ahogy monddod, a bátyámat bízta meg, atyai áldása feltételeként, hogy engem jól tartson. Na, itt kezdődik az én bánatom. A középső bátyámat, Jakabot fölküldte egyetemre, csupa ragyogó hírt kapunk, milyen szépen halad. Engem viszont leküldött az istállóba, itthon tart, mint egy szolgát, ha ezt egyáltalán tartásnak lehet nevezni, hát micsoda eljárás egy nemesi születésű emberrel, mint én, hogy pont annyit kapok tőle, mint az istállóban az ökrei?! A lovait jobban iskolázza, mint engem, azok nemcsak szépek és jól tápláltak, hanem tanítják is őket finom járásra, drága pénzen fogad melléjük lovászokat – de én, az öccse, semmit nem gyarapodom, kivéve, hogy megnőttem, de ezért már csak nem leszek hálás neki, az állatai is megnőnek a trágyadombon. És miközben ezt a semmit ilyen bőkezűen szórja rám, a bánásmódja elveszi tőlem azt, amit a származásom adott. A cselédekkel kell étkeznem, nem enged maga mellé mint testvért, és ha rajta múlik, a nemességemet ezzel a neveltetéssel fogja aláaknázni. Ez nekem nagyon fáj, Ádám, és az apám lelke, amiről tudom, hogy megvan bennem, most már lázad a szolgaság ellen. Nem fogom tovább tűrni – bár azt még nem tudom, hogy lehetne okosan kiszabadulni belőle.

ÁDÁM Itt jön a gazdám, a bátyjaura.

ORLANDO Állj félre, Ádám, hallgasd meg, hogy sérteget.

Jön Olivér. — Ádám félreáll.

OLIVÉR Na, fiatalúr, miben mesterkedsz itt?

ORLANDO Én? Hogy mesterkednék, ha még mesterséget se tanulhatok?!

OLIVÉR Akkor miben sántikálsz?

ORLANDO Sántikálok bizony, mert megnyomorítasz engem, tétlenséggel nyomorítasz, és ebben segíték én is, akit az Isten a te szegény öcsédnek teremtett.

OLIVÉR Akkor sántikálj a dolgodra, de gyorsan, és ne zavarjál.

ORLANDO Órizzem a disznóidat, és egyek velük korpát? Miféle tékozló fiú voltam, hogy így kell nélkülöz-nöm?

OLIVÉR Tudod te, hogy hol vagy?!

ORLANDO Tudom, uram, nagyon is jól: a te kertedben.

OLIVÉR Tudod, ki előtt állsz, gyerek?

ORLANDO Én igen; de aki előtt állok, az nem tudja, hogy én ki vagyok. Én tudom, hogy te vagy a nagyobbik bátyám; a nemesi vér azt kívánná, hogy ezt te is elismerd. A szokásjog téged fölé helyez, mert te vagy az elsőszülött, de a szokásjog a véretem nem veszi el, akkor se, ha húsz fivér van köztünk. Énbennem ugyanannyi van apámból, mint tebenned; na jó,

mivel előbb jöttél, hát közelebb vagy az ő korához, ennyit elismerek.

OLIVÉR *(meg akarja ütni Orlandót)* Micsoda?!

ORLANDO *(megragadja Olivért)* Hé, hé, bátyó, ehhez te kicsi vagy.

OLIVÉR Kezet emelsz rám, te senkiházi?

ORLANDO Nem vagyok senkiházi. Én Sir Rowland De Boys legkisebb fia vagyok; ő volt az apám, és háromszor senkiházi, aki azt állítja, hogy egy ilyen apa senkiházikat nemzett. Ha nem lennél a bátyám, én le nem venném a kezemet a torkodról, amíg a másik kezem ki nem tépné a nyelvedet, amiért így beszélsz. Saját magadat mocskoltad be.

ÁDÁM Édes úrfiak, nyugalom! Apjuk emlékére kérem, béküljenek meg!

OLIVÉR Engedj el, annyit mondok.

ORLANDO Majd ha jónak látom. Előbb meghallgatsz. Apám neked hagyta meg a végrendeletében, hogy tisztességes nevelést adj; erre te parasztnak neveltél, elzártál előlem minden úriemberi foglalatosságot. Apám lelkülete izmosodik bennem, úgyhogy ezt nem tűröm tovább. Vagy engedd meg, hogy én is csináljak minden olyat, ami úriemberhez illik, vagy add ki azt a nyomorúságos részem, amit apám rám hagyott, azzal elmegyek és szerencsét próbálok.

OLIVÉR És aztán? Mit akarsz csinálni? Koldulsz, ha elfogyott? Na, öcskös, tűnj a szemem elől. Nem vesződök veled tovább. Meg fogsz kapni egy részt a jusodból. Eressz, légy szíves.

ORLANDO *(elereszti)* Nem bántlak én, ha megkapom a magamét.

OLIVÉR *(Ádámhoz)* Kotródj te is, vén gebe.

ÁDÁM „Vén gebe”, ez jár neked? Hát igaz, a hátam a maga szolgálatába roppant bele. Isten nyugtassa az öreg gazdámot – ő ilyet sose mondott volna!

Orlando és Ádám el.

OLIVÉR Így állunk? Kezdesz a fejemre nőni?! Na majd én visszanyeslek, te vadhajítás, és az ezer koronát juszt se adom oda. – Hol vagy, Dennis?

Jön Dennis.

DENNIS Hívott az uraság?

OLIVÉR Nem azt mondtad, hogy itt járt Charles, a herceg díjbirkózója, és beszélni akart velem?

DENNIS Úgy van, uram, itt van az ajtóban, bebocsátásra vár.

OLIVÉR Hívd be.

Dennis el.

Ez így pont jó lesz. Úgyis holnap van a mérkőzés.

Jön Charles.

CHARLES Jó napot, nagyságos uram.

OLIVÉR Kedves Monsieur Charles! Milyen új újság van az új udvarban?

CHARLES Új újság nincs, uram, csak a régi. Ugye, az idősebb herceget elűzte az öccse, az új herceg. A régi herceggel ment három vagy négy uraság, akik szerették, önkéntes száműzetésbe; az itt hagyott birtokuk meg jövedelmük az új herceget gazdagítja, úgyhogy öröme elengedte őket.

OLIVÉR És mondja, vajon Rosalindát, a régi herceg lányát száműzték az apjával együtt?

CHARLES Nem-nem! Mert az unokatestvére, az új herceg lánya annyira szereti Rosalindát – hiszen a bölcsőtől együtt nevelkedtek –, hogy utánament volna a száműzetésbe, vagy belehalt volna, ha nem mehet vele. Úgyhogy Rosalinda ott van az udvarnál, és a nagybátyja, az új herceg, ugyanúgy szereti, mint a saját lányát. Még sose láttam, hogy két nő így szeresse egymást.

OLIVÉR Hol fog a régi herceg lakni?

CHARLES Azt mondják, már el is ment az Ardeni-erdőbe, és vele jó csomó vidám ember; úgy élnek ott, mint régen az a Robin Hood Angliában. Azt mondják, sok fiatal nemes gyűlik oda nap mint nap, és töltik az időt gondtalanul, mint annak idején az aranykorban.

OLIVÉR Na szóval, magának holnap van a mérkőzése az új herceg előtt?

CHARLES Úgy van, uram. És azért jöttem, hogy egy dolgot elmondjak. Bizalmasan értesültem, uram, hogy a maga Orlando öccse oda szándékozik jönni álruhában, hogy kiálljon ellenem. Uram, én holnap a saját jó híremért birkózom, és aki csonttörés nélkül kerül ki a kezem közül, hát az büszke lehet magára. Az öccse még fiatal, éretlen, és én azt magával nem akarom megtenni, hogy megnyomorítom őt, márpedig muszáj lesz – a saját becsülete miatt – megverni, ha kiáll. Úgyhogy a család iránti tiszteletből jöttem ide, hogy erről tájékoztassam. Vagy próbálja meg lebeszélni a szándékáról, vagy nézzon szembe ön is a vereséggel, amit az öccse el fog szenvedni, mert ezt csakis ő keresi magának, és nekem akaratom ellen van.

OLIVÉR Charles, köszönöm – te igazán szeretsz engem, és ezt én szívből meg fogom hálálni. Én is értesültem az öcsém szándékáról, és feltűnés nélkül megpróbáltam lebeszélni; de ő el van szánva. Megmondom neked, Charles, ez a legmakacsabb gyerek egész Franciaországban, iszonyú gőgös, irigyen odatolakszik, ahol mások bármi jót és szépet csinálnak, és titkon és alattomban áskálódik ellenem, az édestestvére ellen! Úgyhogy tégy, amit jónak látsz; nekem ugyanolyan jó, ha a nyakát töröd ki, mint ha az ujját töröd el. De nagyon vigyázz: mert ha csak kis kárt teszel benne, vagy ha neki nem sikerül téged látványosan legyőzni, akkor azon fog mesterkedni, hogy megmérgezzen, vagy csapdába csaljon valami álnok ürüggyel, és addig nem fog leszállni rólad, amíg így vagy úgy el nem pusztít a fondorkodásával. Mert állítom neked – szinte elfut a könny, mikor ezt mondom –, hogy nincs élő ember, aki ilyen fiatal és ilyen romlott egyszerre. És most mint a testvére beszélek, de ha igazából föl-

tárnám őt előtted, akkor bizony pirulnék és sírnék, te pedig sápadtan és döbbenettel hallgatnád.

CHARLES Igazán örülök, hogy eljöttem magához. Ha a fiú odajön holnap, megkapja, ami jár neki. Ha valaha lábra tud még állni az életben, hát abbahagyom a díjbirkózást. Na, isten áldja, uram.

OLIVÉR Minden jót, drága Charles!

Charles el.

Most fölheccelem a kis bajnokot. Remélem, holnap otthagyja a fogát; mert a lelkem – nem tudom, miért – jobban gyűlöli, mint bármit a világon. Pedig kedves ember. Iskolázatlan, mégis művelt, tele van nemes célokkal; mindenfajta embert elbűvöl; és annyira a szívébe zárja mindenki, főleg az én embereim, akik a legjobban ismerik, hogy engem meg teljesen alábecsülnek. De már nem sokáig: ez a birkózó mindent helyre tesz. Nincs más teendő, mint hogy fölbiztassam a fiút a kiállásra. Megyek is.

El.

I. FELVONÁS, 2. SZÍN

Füves tér a hercegi palota előtt.

Jön Rosalinda és Célia.

CÉLIA Kérlek, Rosalinda, legyél vidám, édes szívecském!
ROSALINDA Édes Célia, már így is több vidámságot mutatok, mint amennyi van, és te még ennél is többet akarsz? Előbb taníts meg elfelejteni az elűzött apámat, aztán gyakorolhatjuk a rendkívüli örömkre való koncentrációt.

CÉLIA Ebből látszik, hogy te nem szeretsz engem úgy, teljes erővel, mint én téged. Ha a bácsikám – a te elűzött apád – űzte volna el a te bácsikádat – vagyis apámat, a mostani herceget –, és te még mindig velem lennél, én ráneveltem volna az érzelmeimet, hogy a te apádat elfogadjam a magaménak. Ezt tehetnéd te is, ha a barátságod irántam ugyanolyan finom anyagból lenne, mint amit én érzek irántad.

ROSALINDA Jó, elfelejtem a sorsom alakulását, és örülök a tiédnek.

CÉLIA Tudod, hogy apámnak nincs más gyereke rajtam kívül, és nem is hinném, hogy lesz. Kimondom: ha meghal, te leszel az örököse; mert amit ő erőszakosan elvett apádtól, azt én szeretetből visszaadom neked. Esküszöm, hogy visszaadom; és ha megszegném az eskümet, sántuljak meg. Úgyhogy édes Róza, drága Linda, légy vidám.

ROSALINDA Mostantól kezdve az leszek, szívem, és szórakoztató dolgokat fogok kitalálni. Például mit szólnál ahhoz, ha szerelmes lennék?

CÉLIA Nagyon jó, csináld, az szórakoztató. De ne szeress bele senkibe úgy igazán; még játékból se menj tovább, mint ahonnan egy tisztas pirulással ki lehet hátrálni.

ROSALINDA Akkor mivel szórakozzunk?

CÉLIA Ülünk le, és piszkáljuk Fortunát, aki ül, forgatja a kerekét, csak fon, mint egy háziasszony. Beszéljük rá, hogy adományait ezentúl egyenlőbben ossza el.

ROSALINDA Az jó lenne, mert a juttatásait egészen rosszul címezi ez a vak milliomosnő; főleg a nőknél teríti tévesen az ajándékait.

CÉLIA Igen, akinek szépséget ad, annak ritkán ad tisztességet; akinek viszont tisztességet ad, azok csúnyák.

ROSALINDA Na, na – most áttérsz Fortuna szakterületéről Natura szakterületére. Fortuna a világi javakat uralja, nem a természeti adottságainkat.

CÉLIA Nem?? Ha Natura megalkot egy szép teremtményt, nem lehet-e, hogy Fortuna szeszélyéből beleesik a tűzbe? Natura észt is adott nekünk, hogy csipkelődjünk Fortunán... viszont Fortuna küldi ide ezt a bolondot, hogy elvágja a vitánkat!

Jön Borotva.

ROSALINDA Bizony: Fortuna erősebb Naturánál, mert a természetnek ezt az egyszerű gyermekét küldi ránk, hogy ne használhassuk a természetes eszünket.

CÉLIA De talán ezt nem Fortuna csinálja, hanem Natura, aki észrevette, hogy a mi természetes eszünk életlen ahhoz, hogy két istennőről vitázzunk, s ideküldte ezt a kretént köszörűnek; mert a bolond butasága az elme köszörűje! – Na, Észlény, merre csapongsz?

BOROTVA Kisasszony, velem kell jönnie az apjához.

CÉLIA Téged kineveztek küldöncnek?

BOROTVA Nem, becsületesemre, nem, csak azt mondták, jöjjenek magáért.

CÉLIA Becsületedre?! Ezt az esküdözést hol tanultad, bolond?

BOROTVA Egy lovag a múltkor a becsületére esküdött, hogy a fasírt finom volt, és a becsületére esküdött, hogy a mustár rossz. Na most én állítom, hogy a fasírt volt rossz és a mustár finom – mégse mondom, hogy a lovag hamisan esküdött.

CÉLIA Ezt hogy indoklod, azzal a nagy rakás eszeddel?

ROSALINDA Igen: oldd le bölcsességed szájkosarát!

BOROTVA Álljanak ide. Simítsák végig az állukat, és esküdjenek a szakállukra, hogy én gazember vagyok.

CÉLIA A szakállunkra – ha volna! – esküszünk: az vagy.

BOROTVA A gazemberségemre – ha volna! – az volnék. De ha olyasmire esküszünk, ami nincs, akkor nem hazudunk. És így ez a lovag se hazudott, aki a becsületére esküdött, mert soha nem is volt becsülete; vagy ha volt, hát rég elesküdte, mielőtt megkóstolta azt a fasírtot meg mustárt.

CÉLIA Elnézést, de kire gondolsz?

BOROTVA Olyanra, akit Frici bácsi, a maga apja nagyon szeret.

CÉLIA Ha apám szereti, az elég, hogy meglegyen a becsülete! Te csak ne vedd a szádra; egyszer még megkorbácsolnak a piszkálódásodért.

BOROTVA Szomorú, hogy a bolond nem mondhatja meg bölcsen, hogy a bölcsök milyen bolondul viselkednek.

CÉLIA Na látod, ebben igazad van. Mióta a bolondokban elnémítják azt a kis észt, azóta a bölcs emberek

apró bolondságai egyre hangosabbak. – Itt jön Monsieur Le Beau.

Jön Le Beau.

ROSALINDA Tele a szája hírekkel.

CÉLIA Amiket belénk fog tömni, ahogy a galamb eteti a fiókáit.

ROSALINDA Akkor hírrel töltött galambok leszünk.

CÉLIA Nem baj, legalább hamarabb elkelünk. – Bonjour, Monsieur Le Beau. Mi újság?

LE BEAU Szép hercegnő, lemaradt egy remek szórakozásról. Szórakozás? Faja?

LE BEAU Faja, hölgyem? Hogy válaszoljak erre?

ROSALINDA Ahogy ész és szerencse engedi.

BOROTVA Vagy ahogy a Fátum diszponálja.

CÉLIA Jól mondd! Kenjed csak vastagon!

BOROTVA Muszáj néha megereszteni egy kis műveltséget.

ROSALINDA Igen, muszáj néha eresztetni.

LE BEAU Megdöbbenetek, hölgyeim. Szerettem volna beszámolni, hogy milyen remek birkózásról maradtak le.

ROSALINDA Azért csak mesélj el a birkózás mikéntjét.

LE BEAU Elmesélem az elejét, és ha a hölgyek óhajtják, megtekinthetik a végét, mert a java még hátravan. Itt, ahol állnak, itt tartják a következő menetet.

CÉLIA Halljuk az elejét, mely már a múlt kódébe vész.

LE BEAU Volt egy öregember, annak három fia–

CÉLIA Én is tudok mesét, ami így kezdődik.

LE BEAU Három szép fiatalember, szálegyenes, jókötésű–

ROSALINDA Vállukon tarisznya, benne jó kötés, mert üres óráikban kötögetnek–

LE BEAU A háromból a legidősebb kiállt Charles-lal, a herceg díjbirkózójával, aki egy pillanat alatt úgy a földhöz vágta, hogy három bordája eltörött, aligha fog életben maradni. Ugyanígy intézte el a másodikat, majd a harmadikat is. Ott fekszenek, a szegény öreg apjuk meg olyan szívettépően siránkozik fölöttük, hogy az egész közönség vele együtt zokog.

ROSALINDA Te jó ég!

BOROTVA De mi a szórakozás, monsieur, amiről a hölgyek lemaradtak?

LE BEAU Hát ez, amiről beszéltek.

BOROTVA Lám, az ember mindig tanul valami újat. Életemben most hallom először, hogy a bordák törögetése hölgyeknek való szórakozás.

CÉLIA Én se tudtam, bevallom.

ROSALINDA De van még jelentkező, aki ilyen recsegő zenét akar hallani a saját mellkasában? Van még, aki törött bordák után sóvárog?... Megnézzük a birkózást, Célia?

LE BEAU Muszáj lesz, ha itt maradnak, mert ez a kijelölt birkózóhely, és már minden készen áll a következő menetre.

CÉLIA Tényleg, ott jönnek! Maradjunk és nézzük meg.

Fanfár. Jön Frigyes herceg, Orlando, Charles, urak, szolgák.

FRIGYES HER. Tessék. Ha a fiú nem hallgat a szóra, hát fizessen a vakmerőségéért.

ROSALINDA	Ő az ott?	ROSALINDA	Herkules adjon erőt, fiú!
LE BEAU	Ő az, kisasszony.	CÉLIA	Bár lennék láthatatlan, elkapnám a lábánál ezt az erős embert. 200
ROSALINDA	Jaj, milyen fiatal. De nagyon magabiztosnak tűnik.		
FRIGYES HER.	<i>(odalép a lányokhoz)</i> Nicsak, kislányom, kishúgom! Idelopóztatok, megnézni a birkózást?		<i>Charles és Orlando birkóznak.</i>
ROSALINDA	Igen, fenség, szíves engedelmével.	ROSALINDA	Jaj, de remek a fiú!
FRIGYES HER.	Nem sok örömötök lesz benne, előre megmondom, akkora előnye van a díjbirkózónak. Én megsajnáltam a jelentkezőt, olyan fiatal, de hiába próbáltam lebeszélni, nem hallgat a szóra. Beszéljetelek vele, hölgyek; talán tudtok rá hatni.	CÉLIA	Ha villám lakna a szememben, tudom, kit csapnék agyon.
CÉLIA	Hívja ide, drága monsieur Le Beau.		<i>Ordítás. Charles a földre esik.</i>
FRIGYES HER.	Legyen szíves. Én nem kellek ehhez. <i>(Odébb lép)</i>	FRIGYES HER.	Elég, elég!
LE BEAU	<i>(odamegy Orlandohoz)</i> Tisztelt kihívó úr, a hercegnő kéreti.	ORLANDO	Ahogy parancsolja, fenség. Pedig még bele se jöttem.
ORLANDO	Megyek, tisztelettel, állok elébük. <i>(Odalép a két lány elé)</i>	FRIGYES HER.	Veled mi van, Charles?
ROSALINDA	Fiatalember, maga az, aki kihívta Charles-t, a birkózót?	LE BEAU	Meg se tud szólalni, fenség.
ORLANDO	Nem, szép hercegnő: ő hívott ki maga ellen bárkit, aki kiáll vele. Én csak úgy jövök, ahogy a többiek, hogy próbára tegyem az erőmet.	FRIGYES HER.	Vigyék ki innen.
CÉLIA	Kedves úr, a lelke túl merész a korához képest. Az imént láthatta gyászos bizonyítékát annak, hogy milyen erős ez az ember. Ha látná magát kívülről, ha föl tudná mérni józanul, hogy milyen, akkor elijedne ettől a vállalkozástól, s valami magához illebb kalandot keresne. A saját érdekében kérjük, gondoljon a testi épségére, és vonja vissza a kihívást.		<i>Charles-t kiviszik.</i>
ROSALINDA	Tegye meg, ifjú lovag; attól a jó híre még nem fog csorbát szenvedni. Mi magunk fogjuk megkérni a herceget, hogy fújja le a birkózást.		Hogy hívnak, fiú?
ORLANDO	Kérem tisztelettel, ne tessenek rossz véleménnyel büntetni, lényegében én is hibásnak érzem magam, ha ilyen szép és finom hölgyektől bármit is megtagadok. Hanem a szép szemük és kedves kívánságuk jöjjön velem a küzdelembe; mert lényegében ha veszítek, akkor olyan embert ér a szégyen, akít úgyse tartottak sokra; ha meghalok, olyan hal meg, aki úgyis arra vágyik. A barátaimnak ezzel nem ártok, mert nincs, aki sírna utánam; a világban kárt nem teszek, mert abban sincs semmim; csak elfoglalom egy helyet a világban, amit sokkal jobban be lehetne tölteni, ha én üresen hagynám.	ORLANDO	Orlando vagyok, kegyelmes úr, Sir Rowland De Boys legkisebb fia.
ROSALINDA	Ami kis erőm van, bárcsak magával lehetne!	FRIGYES HER.	Kár, hogy nem más apától származol! A világ nagyon tisztelte apádat, de én csak ellenségnek láttam őt. Nagyobb örömmel nézném tettetted, ha más családnak volnál ivadéka. De isten áldjon; derék ifjú vagy – csak más apától kellett volna lenned!
CÉLIA	Az enyém is, bár hozzáadódna!		<i>Frigyes herceg, Le Beau és kíséret el.</i>
ROSALINDA	Sok sikert. Adná az ég, hogy csalódást okozzon!	CÉLIA	<i>(Rosalindához)</i> Apám helyében, mondd meg, ezt csinálnám?
CÉLIA	Erősítsék a szíve vágyai!	ORLANDO	<i>(maga elé)</i> Én büszkén vagyok Sir Rowland fia, a legkisebb – és többet ér e név, mint ha Frigyes rám hagyná mindenét.
CHARLES	Na, hol az a fiatal vitéz, aki annyira szeretne az anyafölddel összefeküdni?	ROSALINDA	<i>(Céliához)</i> Apám Sir Rowlandot szívből szerette, s mindenki osztotta a véleményét. Ha tudtam volna, hogy az ő fia, hát könnyek között rimázkodtam volna, hogy ne hősködjön.
ORLANDO	Itt van, uram, de szándékai nem ilyen piszkosak!	CÉLIA	Édes kis szivem, menjünk, köszöntsük őt, és gratuláljunk. Hogy apám ilyen önző és goromba, az szíven ütött. – <i>(Orlando-hoz)</i> Uram, nagyszerű volt!
FRIGYES HER.	Csak egy menet lesz!		Ha úgy megtartja fogadalmait a szerelemben, ahogy most a páston, hát boldog lesz a párja.
CHARLES	Fenség, hagyja: úgysem fogja a másodikra rábeszélni, mivel nem sikerült az elsőről lebeszélni!	ROSALINDA	<i>(átadja a nyakláncát)</i> Kedves úr, hordja a kedvemért. Nincs egyebem, mert a szerencse kitette a szűrőm. Menjünk, szivem?
ORLANDO	Ha gúnyolódni akarsz, majd utána gúnyolódjál, ha még lesz min gúnyolódnod! Na gyere csak, gyere!	CÉLIA	Minden jót, édes úr.

ORLANDO *(magában)* Meg se köszöntem?... A jobbik felem kétvállon fekszik itt; és ami áll, csak üres fabábu, madárijesztő.

ROSALINDA *(Céliához)* Szerintem minket hív. Koldus vagyok, gőgös minek legyek? *(Orlandóhoz)* Szólt valamit? Remekül küzdött, és mást is legyőzött, nem csak ellenfelét.

CÉLIA Jössz már, szivem?

ROSALINDA Jövök. – *(Orlandóhoz)* Hát, isten áldja.

Rosalinda és Célia el.

ORLANDO Miféle szenvedély bénítja nyelvem? Állok némán – pedig hogy bátorított! Szegény Orlando, a földön heversz! Nem Charles – egy gyöngébb erő győz le most!

Jön Le Beau.

LE BEAU Uram, barátilag tanácsolom: távozzon innen. Bár méltán kapott elismerést, tapsot, szeretetet, a herceg hangulata most olyan, hogy minden tettét félremagyarázza. Nincs jól a herceg – hogy mi baja van, azt hadd ne mondjam el. Érti, ugye?

ORLANDO Köszönöm, uram. És megmondaná, akik itt voltak, a két hölgy közül melyik a herceg lánya?

LE BEAU Nos, jellemét tekintve semelyik. De vér szerint a kisebbik a lánya. A másik az előzőtt hercegé, őt nagybátyja, a trónbitorló herceg tartotta itt, lányának társaságul, mert bár a két lány csak unokatestvér, a viszonyuk testvérnél szorosabb. De tudni kell, hogy újabban a herceg nem szíveli az unokahugát, és erre semmi más alapja nincs, mint hogy a lányt mindenki nagyra tartja, és sajnálja derék apja miatt. Már érzem, hogy a herceg vak dühe előbb-utóbb lesújt rá. – Isten áldja. Egyszer, a jövőben, egy jobb világban, szeretném barátomnak tudni önt.

ORLANDO Lekötelez, uram. Isten vele.

Le Beau el.

Így kerülök most csöbörből vödörbe: bátyám helyett a herceg csalna törbe. De Rosalinda – menyei!

El.

I. FELVONÁS, 3. SZÍN

*Szoba a hercegi palotában.
Jön Célia és Rosalinda.*

CÉLIA Mi van, édes? Mi van, Rosalinda? Ámor irgalmazzon, hát nincs egy szavad se?

ROSALINDA Annyi se, amennyit egy kutyának odavetnék.

CÉLIA Jaj ne, a te szavaid túl értékesek, hogy kutyákra hajigáld. Célozz meg engem: gyerünk, bombázz az érveiddel, de úgy, hogy belesántuljak.

ROSALINDA Akkor két unokatestvér fog kifeküdni: az egyik legalább az érvek súlya alatt esik össze, de a másik csak ott fog heverni magánkívül, minden indok nélkül.

CÉLIA De apád miatt vagy ilyen?

ROSALINDA Részben; részben a gyermekem apja miatt. Jaj, hogy a mindennapok is mennyi tövisszúrást tartogatnak!

CÉLIA Nem tövisek ezek, csak szúnyogok, vidáman táncolnak a füled körül. Ha betévedünk a nádasba, bizony csípnek a szúnyogok!

ROSALINDA Az arcomról le tudnám őket söpörni; de ezek a szívetem csípi.

CÉLIA Hát csípd vissza őket.

ROSALINDA Inkább *őt* szeretném visszacsípni, nem a szúnyogokat.

CÉLIA Te nem tudsz megbirkózni az érzelmeiddel.

ROSALINDA Sajnos az érzelmeim egy jobb birkózónak szurkolnak, nem nekem.

CÉLIA Hát szerencsés birkózást: majd jól kétvállra dobnak, aztán kiabálhatsz, ha rád számolják a kilencet... De küldjük haza a vicceket, beszéljünk komolyan. Lehet az, hogy ilyen hirtelen megkedvelted az öreg Sir Rowland legkisebb fiát?

ROSALINDA Apám, a herceg, nagyon szerette az ő apját.

CÉLIA És ebből az következik, hogy te meg nagyon szeressed a fiát? Ezzel a logikával nekem viszont utálnom kellene, mert az apám szívből utálta az apját; de én nem utálok Orlandót.

ROSALINDA Hát ne is, a kedvemért, ne utáldad.

CÉLIA Miért utálnám? Csak jót érdemel.

ROSALINDA Épp azért én hadd szeressem, te meg szeresd, mert én szeretem. Nézd, jön a herceg.

CÉLIA A szeme szikrázik a haragtól.

Jön Frigyes herceg, urakkal.

FRIGYES HER. *(Rosalindához)* Kisasszony, távoznod kell, de azonnal, az udvarunktól.

ROSALINDA Nekem, bácsikám??

FRIGYES HER. Neked, húgom. Ha tíz napon belül nem mész el innen hús mér földnyire, halál vár rád.

ROSALINDA Kérlek, fenséges úr, hadd menjek úgy, hogy tudjam, mit hibáztam.

Ha fölérem a saját eszemet,
ha önnön vágyaimat ismerem,
ha nem álmodom, és nem vagyok őrült –
s szerintem nem vagyok –, úgy, drága bátyám,
még kósza ötletem se volt soha
fenséged ellen.

FRIGYES HER. Minden áruló
így mosakszik, szavakkal: eszerint
oly ártatlanok, mint az Úr kegyelme.
Érd be azzal, hogy nincs hozzád bizalmam.

ROSALINDA De attól még nem leszek áruló!
Mondd meg, hogy ezt mire alapozod.

FRIGYES HER. Az apád lánya vagy, ennyi elég.

ROSALINDA Az voltam, mikor a trónjára ültél,
az voltam, mikor elűzted, uram.
Az árulás nem örökölheto,
de még ha szülöktől kapnánk is el,
mit számít? Apám nem volt áruló.
Fenséges úr, ne tévedj akkorát,
hogy szegénységem mögött bünt gyanítasz!

CÉLIA Hadd szóljak, jó apám!

FRIGYES HER. Miattad tartottuk itt, Célia,
másként az apja mellett bujdosolna.

CÉLIA Én nem kértelek, hogy ő itt maradjon.
Te akartad, a te lelked kívánta.
Én éretlen voltam, hogy őt becsüljem,
de most már ismerem. Ha áruló,
hát én is az vagyok. Együtt aludtunk,
egyszerre keltünk, játszottunk, tanultunk,
bárhova mentünk, mindig összekötte,
mint Juno két hatyúja, párosan.

FRIGYES HER. Nem való hozzád: sima modorú,
ravaszul hallgat, türelmet mutat,
s az emberekből szájalmat csíhol.
Buta vagy, lányom: ő most rád telepszik,
de jobbnak látszol majd, szebben ragyogsz,
ha ő nincs itt. Úgyhogy többet ne szólj.
Az ítélet, amelyet rá kimondtam,
szilárd és végleges: száműzöm őt.

CÉLIA Fenség, hát mondd ki rám is ugyanezt.
Én őnélküle élni nem tudok!

FRIGYES HER. Buta vagy, mondom. – (Rosalindához) Húgom,
készlődj!

Ha túlléped az időt, nincs bocsánat.
Uralkodói szavamra: kivégzünk.

Frigyes herceg és kísérete el.

CÉLIA Jaj, szegény Rosalindám, hova mész most?
Akarsz apát cserélni? Odadom.
Hallod? Ne légy nálam jobban lesújtva!

ROSALINDA Hát, több okom van.

CÉLIA Nincsen, édesem.
Derülj már föl! Nem érted, hogy a herceg
száműzött engem is, az édeslányát?

ROSALINDA Jaj, dehogy!

CÉLIA „Dehogy?!” Nincsen benned érzés,
mely azt tanítja: mi egyek vagyunk?
Elváljunk? Drágaságom, elszakadjunk?
Nem! Apám keressen más örökst.

Gyerünk, tervezzük el, hogyan szökünk,
hová megyünk, és mit viszünk magunkkal.
Nem engedem, hogy egyedül viseld
ezt a csapást, és engem meg kihagyj.
Tanúm az ég, mely bánatunktól ölmos,
hogy bármit mondasz is, veled megyek.
És hova menjünk?

ROSALINDA Az Ardeni-erdőbe, bácsikámhoz.

CÉLIA De ki tudja, hogy nem veszélyes-e,
lány létünkre, kettesben útra kelni?
A szépség több tolvajt vonz, mint a pénz!

ROSALINDA Majd szegényes, rongyos ruhát veszek,
az arcomat meg barnára kenem.
És te is. Így nyugodtan mehetünk,
senki se támad ránk.

CÉLIA Nem volna jobb
– mivel úgyis olyan magas vagyok –,
ha férfinak öltöznék, mindenestül?
Az oldalamon elegáns kis kard,
kezemben dárda, s miközben szívemben
sok női félelem rejtőzködik,
kifelé hangos leszek, harcias,
mint sok más férfi, aki gyávaságát
az ellenkezőjével leplezi.

ROSALINDA S ha férfi leszel, hogy szólítsalak?
Ahogy Jupiter apródját nevezték:
ezentúl szólíts úgy, hogy Ganiméd.
S mi lesz a te neved?

CÉLIA Én „Aliéna” leszek: „Idegen Nő”,
a helyzetemhez illik ez a név.

ROSALINDA És mit szólnál, ha elcsalnánk magunkkal
a tréfamestert apád udvarából?
Vigaszunk lehetne a hosszú úton.
A világ végére is elkísérne!

CÉLIA Én rábeszélem, bízd csak rám. Gyerünk,
most szedjük össze az értékeinket,
tervezzük el, mikor s hogyan tudunk
jól elszökni; mert engem biztosan
űzőbe vesznek. – Én már nem is félek:
nem bujdosás vár, hanem szabad élet!

Mindketten el.

II. FELVONÁS, 1. SZÍN

Az Ardeni-erdőben.

*Jön Elűzött Herceg, Első Nemes, Amiens, urak, mind erdei
öltözetben.*

ELŰZÖTT HER. Nos hát, barátaim a bujdosásban,
nem edesebb-e mégis itt az élet,
mint cifra kényelmek között? Az erdő
nem biztosabb-e, mint az álnok udvar?...
Itt nem zavar, hogy esendő az ember,
hogy változnak az évszakok: a tél
csibészen csípős, sziszegő szele
jeges fogával ahogy rám harap,
bár vacogok, mégis nevetve mondom:
„Itt nincs hízélgés; itt őszinte hangon

éreztetik velem, hogy mi vagyok.”
 Hasznos dolog a megpróbáltatás,
 mert olyan, mint a mérges vipera:
 fogában drága gyógyszert rejteget.
 S bár nem jár hozzánk népes társaság,
 barátunk a bokor, könyvünk a kő,
 tanárunk itt e táj, s csak jót kapunk.

AMIENS El nem cserélném! Fenség, boldog ember,
 aki a sorsa rosszindulatát
 ilyen nyugodt, édes szavakba önti.

ELŰZÖTT HER. Menjünk, urak, lőjünk ebédre őzet?
 De bánt, hogy a kis pötyös-fenekűek,
 akik az erdő honpolgárai,
 a saját földjükön kapnak nyilunktól
 véres sebet.

ELSŐ NEMES Bizony, fenséges úr,
 a pesszimista Jaques el is itéli,
 szerinte ön ezért nagyobb bitorló,
 mint öccseura, aki önt elűzte.
 Ma délben Amiens úr és magam
 mögéje lopóztunk, ahogy feküdt
 egy tölgy alatt, melynek ős gyökere
 kikandikál a mormoló patakra;
 egy szerencsétlen szarvas jött oda,
 mely megsebesült egy vadász nyilától,
 s ott haldoklott; bizony, fenséges úr,
 a nyomorult állat úgy kiabált,
 hogy nyögésétől majdnem szétrepedt
 bundás kabátja, s kerek könnyei
 egymás nyomában futottak alá
 ártatlan orrán. Állt szegény teremtés,
 a pesszimista Jaques meg csak figyelte,
 hogy duzzasztja főntről könnyeivel
 a sebes patakot.

ELŰZÖTT HER. És erre Jaques?
 Nem rögtönzött erkölcsi tanmesét?

ELSŐ NEMES De, ezer hasonlattal! Egyfelől,
 hogy éppen a patakba sírt bele:
 „Szegény”, mondta, „lám, végrendelkezel:
 és mint a pénzember, csak annak adsz,
 akinek van.” Aztán, hogy egyedül jött,
 bársonyos társaitól elhagyatva:
 „Így van”, mondta, „a bajban elmaradnak
 a barátok.” Ekkor egy víg csapat,
 jóllakott szarvasok futnak el arra,
 de meg se állnak üdvözölni. „Úgy,
 siess csak, zsíros polgár”, mondja Jaques,
 „ez a divat. Minek is odanézni
 a szegény, csódbbe ment alakra ott?”
 Így szurkál, kíméletlen kritikával,
 falut és várost és királyi udvart,
 sőt, a mi életünket sem kíméli,
 mondván: bitorlók, zsarnokok vagyunk,
 mert zaklatjuk itt az állatokat,
 s tulajdon otthonukban irtjuk őket.

ELŰZÖTT HER. És ott hagyátok, magában tűnődve?

MÁSODIK NEMES Igen, fenség, ott sír és kommentálja,
 ahogy zokog a szarvas.

ELŰZÖTT HER. Nézzük meg.

Amikor mérges, jól vitatkozik:
 tele van gondolattal.
 Odaviszem, uram.

ELSŐ NEMES

Mind el.

II. FELVONÁS, 2. SZÍN

A hercegi palotában.

Jön Frigyes herceg és udvaroncok.

FRIGYES HER. De hogyhogy senki nem is látta őket?
 Az nem lehet. A szolgálaim közül
 valaki tud erről és támogatja.

I. UDVARONC Én nem tudom, a hercegnőt ki látta.
 Az udvarhölgyek látták lefeküdni,
 de reggel korán, amikor bementek,
 már kincse nélkül tátongott az ágy.

2. UDVARONC Fenség, a ripacs bohóc, akin oly sokat
 méltóztatott nevetni, az is eltűnt.
 Egy udvarhölgy kihallgatta titokban
 fenséged lányát s unokahugát:
 a birkózó fiúról áradoztak,
 aki nemrég a kemény Charles-t legyőzte.
 Úgy véli, bárhol vannak is a lányok,
 az ifjú ember ott lehet velük.

FRIGYES HER. A bátyjánál keressék azt a hőst.
 Ha nincs, akkor a bátyját kéretem:
 majd teszek róla, hogy ő megtalálja.
 Hamar! S ne lankadjon a kutatás,
 míg meg nem kerülnek a szökevények!

Mind el.

II. FELVONÁS, 3. SZÍN

Olivér háza előtt.

Jön Orlando és Ádám, más-más irányból.

ORLANDO Ki az?
 ÁDÁM Fialalúr! Édes fialalúr!
 Jaj, drága gazdám, mennyire hasonlít
 szegény Sir Rowlandre! De mit csinál itt?
 Mért olyan bátor? Olyan népszerű?
 Mért van, hogy jószívű, nemes, vitéz?
 Mért kellett hebehurgyán így legyőzni
 a lobbanékony herceg bajnokát?
 A híre hazaszállt maga előtt!...
 Nem tudja még, hogy némely embereknek
 a jó tulajdonság vesztükre van?
 Hát ilyen maga is. A tiszta lelke
 a legnagyobb ellensége magának.
 Micsoda világ ez, hogy ami szép,
 az mérgezi azt, aki viseli!

ORLANDO Mért, mi a baj?
 ÁDÁM Ó jaj, szegény fiam,
 ne lépjen be ide! Ebben a házban

II. FELVONÁS, 4. SZÍN

Az Ardeni-erdőben.

Jön Rosalinda (mint Ganiméd), Célia (mint Aliéna), Borotva.

a maga becsületét gyűlölik.
A bátyja – bátyja, na hiszen!... Fia
valakinek, de annak se nevezném,
ki se mondom az apja szent nevét –
hallott a győzelemről, és ma éjjel
rá fogja gyűjtani magára, úrfi,
a szállását. Ha ez nem sikerül,
lesz más módja, hogy magát elveszejtse.
Kihallgattam, tudom a praktikáit.
Vágóhíd ez, nem ház! Itt nincs helye!
Iszkoljon innen! Féljen! Be se jöjjön!
ORLANDO De mit akarsz, Ádám, hogy hova menjek?
ÁDÁM Mindegy, hová, csak kérem, ide ne!
ORLANDO Menjek és kolduljak ennivalót?
Vagy aljas módon, karddal hadonászva,
mint útonálló tartsam el magam?
Ezt kéne tennem, mert mást nem tudok;
de ilyet nem csinállok, bármi lesz.
Inkább alávetem magam a bátyám
saját vérét nem tisztelő dühének.
ÁDÁM Azt nem szabad! Van ötszáz koronám,
még apja idejében tettem el,
hogy ápolóm legyen majd s támaszom,
ha öreg testem nem szolgál tovább,
s koromat nem tisztelve, félredobnak.
Fogadja el!... Az, aki eteti
a hollót meg az apró verebet,
majd táplál engem is. Itt az arany,
mind odadom. Hadd szolgáljam magát!
Öreg vagyok, de máig jó erőben,
mert fiatalon nem nyúztam magam
vérforraló, lázító italokkal,
és nem loholtam szégyentelenül
gyengítő-rontó kórságok után.
Olyan vagyok, mint fagyos téli nap:
deres, de tiszta. Hadd jöjjenek magával,
szolgálom úgy, ahogy egy fiatal,
minden ügyében és szükségletében.
ORLANDO Te drága öreg, megvan még tebenned
a régi szolgák tisztos felfogása:
nem pénzért izzadtak, de becsületből!
Te nem illesz ebbe az új világba:
ma önös céljaikért hajtanak,
s ha elérték, szorgalmuk bedugul,
hisz megvan, ami kell. Te nem ilyen vagy.
De tudd meg, öreg, rossz fát nyesegetsz,
olyat, ami még virágot se hoz,
nemhogy gyümölcsöt fáradságodért!...
De azért jöjj, induljunk útnak együtt,
s mielőtt elfogy ifúságod bére,
tán eljutunk életünk új helyére.
ÁDÁM Indulj hát, gazdám, s én jövök veled,
hűségesen, míg csak élnem lehet.
Tizenhét voltam, mikor idejöttem,
most nyolcvan vagyok – s itt az út előttem.
Tizenhét voltam, tele sok reménnyel,
ám aki nyolcvan, már semmit se képzel.
De hálás lehetek, ha meghalok,
hogy gazdámnak adósa nem vagyok.

Mindketten el.

ROSA. (M. GAN.) Jupiter, segíts meg, elhagy a jókedv!
CÉLIA (M. AL.) Nekem nem kell jókedv, nekem két erős láb kellene.
ROSA. (M. GAN.) Hajlanék arra, hogy meggyalázzam férfiúi külső-
met, és sírjak, mint egy nő. De most nekem kell vi-
gasztalnom a gyengébbik nemet: úgy illik, hogy a
nadrág bátorítsa a szoknyát. Úgyhogy föl a fejfel,
kedves Aliéna!
CÉLIA (M. AL.) Kérlek, legyetek elnézők. Nem bírok továbbmenni.
BOROTVA Én elnézem magát órákig, ha kell. És bár a nézés
az látás, az elnézés nem ellátás! Vagyis én elnézem
magát, maga meg ellát engem, jó?
ROSA. (M. GAN.) Nos, ez itt az Ardeni-erdő.
BOROTVA Ja értem, itt vagyok az Ardeniben; ekkora bolond
még sose voltam. Otthon jobb helyem volt, de az
utazó érje be kevéssel.
ROSA. (M. GAN.) Érjed bizony, drága Borotva. – Nézzétek, jönnek:
egy fiú meg egy öreg, komoly arccal!

Félrehúzódnak. — Jön Corin és Silvius.

CORIN Ha így teszel, még jobban kinevet.
SILVIUS Ha tudnád, Corin, mennyire imádom!
CORIN El tudom képzelni, voltam szerelmes.
SILVIUS Nem, Corin, öreg vagy, nem érzed ezt,
hiába voltál annak idején
a legzokogóbb éjféli szerelmes.
Ha vágyódtál már úgy, ahogyan én
(bár szerintem még ember így nem érzett),
mondd el, hogy hány nevetséges dologba
hajszolt bele téged a szenvedély.
CORIN Ezerbe, fiam, de már nem tudom.
SILVIUS Ó, akkor sose voltál még szerelmes.
Ha nem emlékszel máig a legapróbb
ostoba tetre, mit a vágy sugallt –
te nem voltál szerelmes.
Ha nem untattad környezetet
a kedvesed bájait istenítve –
te nem voltál szerelmes.
Ha nem hagytál ott, mint most én teszem,
a vágytól úzve minden társaságot –
te nem voltál szerelmes.
Ó, Phébe, Phébe, Phébe!

Silvius el.

ROSA. (M. GAN.) Szegény pásztor, föltárod sebedet;
bizony, én is csúnyán megsebesültem.
BOROTVA Hát még én! Emlékszem, mikor szerelmes voltam,
beleütöttem a kardom valami rücskös kőbe, mon-
dom, úgy kell neked, minek mész el olyan gyorsan
minden este a Vigyorgó Jankához; és emlékszem,
csókolgattam neki a teknőjét, meg a tőgyét a te-
hénnek, amit megfejt azzal a szép vörös kezével; és
emlékszem, hogy egy borsóhüvelynek udvaroltam
őhelyette, pedig kaptam tőle két kis borsószemet,
de vissza is adtam neki, sőt segítettem borsót hü-

II. FELVONÁS, 5. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Amiens, Jaques, Első Nemes, más urak.

velyezni, amíg ki nem fröccsent a könnyem. Mondtam neki: hordjad ezt a két borsószemet az én emlékemre. Bizony, mi szerelmesek különös bakugrásokot végzünk, de a természetben minden halandó, úgyhogy a szerelmes halandó halálos nagy bolond.

ROSA. (M. GAN.) Te mindennek nekimész azzal a hegyes agyaddal.
BOROTVA Jaj, dehogy megyek neki, még a végén beverem az agyamat a sípcsontomba.

ROSA. (M. GAN.) Ó, Jupiter: szenved e pásztor –
így fogok én is sírni párszor!

BOROTVA Én is, de az én könnyeim mindig valami cafatra hullnak.

CÉLIA (M. AL.) Könyörgöm, egyiktek kérdezze meg azt az embert, hogy adna-e pénzért ennivalót. Elájulok az éhségtől.

BOROTVA *(Corinhoz)* Hahó, mókus!

ROSA. (M. GAN.) Állj le, bolond, nem a rokonod!

CORIN Ki szólt?

BOROTVA Uraságok vagyunk, jóember.

CORIN Hozzám képest mindenki uraság.

ROSA. (M. GAN.) *(Borotvához)* Csönd, ha mondom. *(Corinhoz)*
Szép jó estét, barátom.

CORIN Magának is, uram, és mindnyájuknak.

ROSA. (M. GAN.) Kérlek, pásztor, ha tudsz itt a vadonban szállást szerezni – az se baj, ha pénzért –, vigyél oda, hogy pihenjünk s együnk. Ez a lány itt nagyon el van csigázva. Segítség kell.

CORIN Uram, én szánom őt, és azt kívánom (neki, nem magamnak), hogy volnék gazdag, s adhatnék neki; de én egy gazdánál pásztorokodom, nem én nyírom, amit legeltetek. A gazdám goromba természetű, fityűl arra, hogy vendégszeretettel, jótettekkel a mennybe jut-e majd. Sőt, az a helyzet, hogy épp most a ház, a nyáj, a legelők, mind eladók; a gazda nincs itt, a kunyhónk üres, még rendes étel sincs. De jöjjenek: én megteszek, amennyit tehetek.

ROSA. (M. GAN.) S ki fogja megvenni a birtokot?

CORIN A legény, akit láttak az imént; de az most nem törődik az egésszel.

ROSA. (M. GAN.) Kérlek, ha őt ezzel nem károsítjuk, vedd meg a házat te, a nyájjal együtt: mi adunk hozzá pénzt, amennyi kell.

CÉLIA (M. AL.) És rendes bért is adunk. Jó hely ez, tetszik nekem; maradnék szívesen.

CORIN Úgy van, kérem: a birtok eladó. Megmutatom. Ha megfelel maguknak a föld, a haszon, az itteni élet, számolhatnak szorgos szolgálattal; ha adnak pénzt, én megveszem azonnal.

Mind el.

AMIENS *(énekel)* Erdei fák ölén
ha élnél úgy, mint én,
nótára gyújtánál,
mint minden jómadár,
hát gyere, hát gyere, hát gyere,
sohase félj:
nincs itt veszély,
csak eső és tél szele.

JAQUES Még, még, légy szíves, még!
AMIENS De attól megint rád jön a pesszimizmus, Monsieur Jaques.

JAQUES Meg is köszönöm. Még, légy szíves! Én úgy tudok pesszimizmust szívni egy dalból, ahogy a menyét szívja ki a tojást. Még, légy szíves, még.

AMIENS Nincs nekem hangom, tudom, hogy nem öröm hallgatni.

JAQUES Én nem azt kívánom, hogy örömet okozz, hanem hogy énekelj. Gyerünk, még egy strófát. Ugye ez strófikus dal?

AMIENS Ez a pontos neve, Monsieur. A címe pedig–

JAQUES Én pontos nevet és címet csak a tanúktól szoktam kérni. Na, énekelj?

AMIENS Csak a te kedvedért, nem a magam örömére.

JAQUES Jól van. Ha valaha hálás leszek valakinek, az te leszel. Egyébként a hálálkodás olyan, mint mikor két cerkófmajom vicсорog egymásra. Ha nekem valaki hálálkodik, úgy érzem, hogy adtam neki egy garast, és azért hajbókol, mint a koldus. Gyerünk, énekelj; *(a többiekhez)* ti meg, ha nem énekeltek, akkor csönd!

AMIENS Jó, eléneklek végig. Urak, addig terítsetek meg: a herceg itt akar uzsonnázni a fa alatt. *(Jaques-hoz)* Egész nap téged kerestem.

A többiek asztalt készítenek, terítének.

JAQUES Én meg egész nap igyekeztem elkerülni. Túlzottan vitatkozó kedvű énnekem. Ugyanannyi dolog jut eszembe, mint neki, de én csöndben hálát adok az égnek, és nem hengegek vele. Gyerünk, trillázzál, gyerünk.

AMIENS *(énekel)* Ha nem kell pénz, se rang,
csak élsz, mint víg bitang,
zabálsz, amit találsz
és többet nem kívánsz,

MIND *(énekelnek)* Hát gyere, hát gyere, hát gyere,
sohase félj:
nincs itt veszély,
csak eső és tél szele.

JAQUES Mondok erre a dallamra egy szöveget, amit tegnap csináltam, pedig nem vagyok költői alkat.

AMIENS Majd eléneklem.
 JAQUES Így szól: Ha lesz véletlenül
 olyan, ki meghülyül,
 és rangot, pénzt földad
 egy pusztára elv miatt,
 dukdái, dukdái, dukdái,
 nincs semmi gond:
 itt mind bolond,
 lehet közénk beállni!

AMIENS Mi az a „dukdái”?
 JAQUES Görög varázsige, amivel a bolondokat egy bűvös
 körbe lehet zárni. Megyek és alszom, ha tudok – ha
 nem, akkor átkot szórok az összes egyiptomi első-
 szülöttre.

AMIENS Én megyek, megkeresem a herceget: kész az
 uzsonna.

Jaques egyfelé, a többiek másfelé el.

II. FELVONÁS, 6. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Orlando és Ádám.

ÁDÁM Drága jó gazdám, nem bírom tovább. Éhen halok.
 Inkább itt lefekszem, és kimérem a sírhelyemet.
 Isten áldja, édes gazdám.

ORLANDO Ádám, miket beszélsz?! Hát csak ennyi kitarás van
 benned? Éledj föl egy kicsit, nyugodj meg, szedd
 össze magad. Ha akad ebben a barátságatlan erdő-
 ben akármilyen vad, annak vagy én leszek a vacso-
 rája, vagy idehozom neked vacsorára. A képzeleted
 került közel a halálhoz, de az erőd még nem. A
 kedvemért légy jókedvű! A halált még egy ideig
 tartsd karnyújtásnyira magadtól. Mindjárt visszajö-
 vök, és ha nem hozok neked ennivalót, hát megen-
 gedem, hogy meghalj; de ha meghalsz, mielőtt
 visszaérek, akkor gúnyt űzöl a fáradozásomból. Na
 látod, tudsz te vidámabban is nézni! Mindjárt itt le-
 szek. Gyere, beviszlek valami védettebb helyre, és
 nem fogsz éhen halni, lesz vacsorád, ha lakik bár-
 mi élőlény ebben a vadonban. Csak bátran, édes jó
 Ádám!

Mindketten el.

II. FELVONÁS, 7. SZÍN

*Az erdőben, ugyanott, ahol az 5. színben. Egy asztal meg van
 terítve étellel, itallal.*

*Jön az Elűzött Herceg, Amiens, Első Nemes, urak, bujdosók-
 hoz illő ruhában.*

ELŰZÖTT HER. Azt kell hinnem, állattá változott,
 mert emberi alakban nem találom.

ELSŐ NEMES Fenség, egy perce sincs, hogy innen elment.
 Itt viccelődött egy dal ürügyén.

ELŰZÖTT HER. Ha ő, a disszonáns, zenélni kezd,
 a szférák zenéjét is szétszedi.
 Menj, keresd meg; beszédem van veled.

ELSŐ NEMES Nem is kell fáradnom: közeledik.

Jön Jaques.

ELŰZÖTT HER. Na mi van, Monsieur? Micsoda dolog,
 a barátaid fussanak utánad?...

Te jókedvű vagy?!

JAQUES Bolondot láttam! Az erdőben, itt!
 Tarka ruhában! Micsoda világ...
 Úgy üdvözüljek, láttam egy bolondot,
 a fűben hevert, ott sütkérezett,
 s Fortuna ellen mondott vádbeszédet,
 méghozzá jól! Egyenruhás bolond!...
 „Jó napot, bolond!”, mondtam. Mire ő:
 „Ne hívjon bolondnak, mert nincs szerencsém.”
 A gatyájából rudat vett elő,
 s a földbe döfte napóra gyanánt,
 majd így szólt komoran: „Tíz óra van.
 Óránként döföm le a rudamat”,
 mondta, „előbb még kilenc óra volt,
 egy óra múlva meg már tizenegy lesz.
 S bár déltájban az árnyék egyenes,
 ha óránként döfesz, hamar rövidül.
 Ugye, ez nyomós érv?” – Így meditált
 a világról, tarka bohócruhában;
 én teli tüdőből huhogni kezdtem,
 hogy milyen behatóan elemez,
 nevettem, míg egy órányit haladt
 a napórája. Kiváló bolond!
 Remek bolond! Tarkát kell hordani!

ELŰZÖTT HER. Miféle bolond ez?

JAQUES Remek bolond! Udvarnál dolgozott;
 szerinte nincsen olyan nő, aki
csak szép és fiatal, mert annyi ész
 mindig szorul belé, hogy tudja ezt.
 A fickó agya száraz, mint a keksz:
 fejében kamrák s rekeszek, teli
 tudás-lomokkal, amiket kiszór
 a hallgató elé. Én is szeretnék
 bolond lenni! Kérek tarka ruhát!

ELŰZÖTT HER. Meg fogod kapni.

JAQUES Minden vágyam ez,
 ha fenséged, cserében, a fejből
 kígyomlál minden olyan tévhitet,
 hogy bölcs vagyok. Szabadságot kívánok,
 világútlevelet, hogy mint a szél,
 fújhassak bárkire, bolondosan.
 Akire legtöbb epét fröcskölök,
 annak kell legjobban nevetnie.
 Miért? Világos, mint a templomablak.
 Akit a bolond bölcsen eltalál,
 az bolondul teszi, még hogyha fáj is,
 ha érzékenykedik – mert máskülönben
 az ő bolondságát szurkálja össze
 a bolond száz célozgató nyila.
 Adjon rám tarkát, fenség! Hadd beszéljek,

amit a szívem diktál! A világ
gennyedző sebeit fertőtlenítem,
csak tűrjék a kúrát türelmesen.

ELŰZÖTT HER. Szégyelld magad! Tudom, hogy mit csinálnál!

JAQUES Hogy én? Mi más tennék, mint hasznosat?

ELŰZÖTT HER. Bűnt követsz el, ha korholod a bűnt.
Hisz kicsapongó voltál magad is,
az ösztönök kéjsóvár követője;
s mindazt a ronda gennyet és fekélyt,
mit féktelen korodban összeszedtél,
most rákennéd az egész nagyvilágra.

JAQUES Miért?! Aki a nagyzolás divatját
bírálja, talán személyeskedik?
A nagyzolás ma árad, mint a tenger,
s csak forrás hiányában kezd apadni.
Tán néven neveztem egy hölgyet is,
ha kimondom: a polgárasszonyok
hercegi kincset aggatnak magukra?
Melyik nő mondhatja, hogy róla szólok,
mikor a szomszédja is pont olyan?
Vagy jön egy ember, nagyon alacsonyról,
hogy mit beszéllek, nem én fizetem
a drága ruháit! Védekezik,
s ezzel az inget magára veszi.
Íme! Tessék! Szóval? Hol és mivel
sértettem meg? Ha ő magára ismer,
hát magát vádolja; ha büntelen,
bírálatom mint vadlúd elröpül
a feje fölött. – Ez meg kicsoda?

Jön Orlando kivont karddal.

ORLANDO Állj! Evést abbahagyni!

JAQUES Még nem ettem.

ORLANDO És nem is fogsz, míg más rá van szorulva.

JAQUES Honnan bújt elő ez a hőscincér?

ELŰZÖTT HER. *(Orlandóhoz)* Bajod van, az tesz ilyen vakmerővé?
Vagy csak lenézel minden jó modort,
hogy ilyen durva vagy és neveletlen?

ORLANDO Rátapintott, uram, első szavával:
a csupasz nyomor bök, mint a tövis,
itt nincs modor. Pedig tanultam én,
jó családból vagyok. Na, szóval: állj!
Megölöm, ha enni mer valaki,
míg követeléselem ki nem elégül.

JAQUES Ha érvekkkel nem tudlak kielégíteni, akkor végem.

ELŰZÖTT HER. De mit akarsz? Szép szóval légy erős;
erővel nem fogsz szép szót kicsikarni.

ORLANDO Mindjárt éhen halok. Adják ide.

ELŰZÖTT HER. Hát ülj le és egyél, tartsál velünk.

ORLANDO Ilyen szépen beszél?... Ezer bocsánat!
Azt hittem, itt csak vadság létezik,
azért vettem föl ezt a rámenős
viselkedést. Nem tudom, kik maguk,
hogy itt, az embertelen sűrűben,
mélán lecsüngő ágaktól takarva
fecsérlik a lassan mászó időt;
ha láttak valaha szebb napokat,
ha hallották templom hívó harangját,

ha ültek jó barátnál lakomán,
ha töröltek ki könnyet a szemükből,
s tudják, mi az: szánni és szánva lenni,
akkor a szép szó lesz a fegyverem,
s pirulva, így, elteszem kardomat.

ELŰZÖTT HER. Igaz bizony: láttunk szebb napokat,
és szent harang hívott templomba minket,
ültünk sok jó barátnál, és szemünket
nemegyszer törölgettük szánakozva;
ezért hát ülj le békével közénk,
s vegyél magadnak tetszésed szerint
bármit, mi szükséged enyhítheti.

ORLANDO Akkor még: állj! Kérem, ne egyenek,
míg elhozom, mint őz az őzgidáját,
hogy megetessem. Egy szegény öreg,
nehéz utakon sántikált utánam,
csak mert szeret. Míg jól nem lakik ő,
akit két súly nyomaszt: a kor s az éhség,
addig én nem eszem.

ELŰZÖTT HER. Menj, hozd ide,
mi sem fogyasztunk, míg vissza nem érsz.

ORLANDO Azt megköszönöm. S a jó szót külön.

Orlando el.

ELŰZÖTT HER. *(Jaques-hoz)* Látod, van másutt is boldogtalan.
Ezen az általános, nagy porondon
szomorúbb műsorok is láthatók,
mint a miénk.

JAQUES A világ csupa színpad,
és minden férfi és nő ott színész:
megvan a belépése, távozása.
Egy emberélet sok szerepet ad:
hét felvonást. Első a csecsemő,
dajkája karján bóg s öklendezik.
Aztán a nyűgös kisdiák, aki
megmosdva, reggel vonszolja a táskát
az iskolába. Aztán a szerelmes,
sóhaj, mint a kazán, s a nő szeméről
bús verset ír. Aztán a katona,
cífrán káromkodó, párdúc-szakállú,
kényes a nevére, gyors, lobbanékony,
s a hírnév buborékját hajkurássza
az ágyú torkában. Aztán a bíró,
kerek hasú, kappannal jól kibélelt,
a szeme szigorú, szakállá nyírott,
tud bölcs példát és közhelyes ügyet,
így játssza szerepét. A hatodik
a sovány, papucsos kis öregúr,
az orrán szemüveg, övében erszény,
ifjúkori nadrágja szép ma is,
de szörnyen lötyög fonnyadt lábain,
s az öblös férfihang helyett a gyermek
vékonyka sípja szól. A legutolsó,
e mozgalmas darab záró színe,
a második gyerekkor: csak felejtés,
se fog, se szem, se íz, már semmi sincs.

Jön Orlando, hozza Ádámot.

ELŰZÖTT HER. Isten hozott. Tedd le jó terhedet,
és etesd meg.

ORLANDO Az ő nevében köszönöm.

ÁDÁM *(Orlandóhoz)* Úgy, jól van:
nekem már hálálkodni sincs erőm.

ELŰZÖTT HER. Lássatok hozzá. Addig nem zavarlak
kérdéseimmel sorsotok felől.
(Amiens-hez) Kérünk zenét; barátom, énekelj!

AMIENS *(énekel)* *Fújj, fújj, te téli szél,
nem vagy te oly kevély,
mint sok hűtlen barát.
A fogad nem harap,
nem vagy te rossz alak,
csak zúzmarás a szád.
Hej-hó, ha jön hó, az ágak fehérek,
nincs tartós barátság, nincs őszinte lélek.
Ha hej-hó, fehérek,
itt víg lesz az élet.
Tépj, tépj, te zord idő,
te nem vagy hitszegő,
mint az, ki elfelejt.
A fagy lehet kemény,
de jobban bírom én,
mint azt, ki elszelelt.
Hej-hó, ha jön hó, az ágak fehérek,
nincs tartós barátság, nincs őszinte lélek.
Ha hej-hó, fehérek,
itt víg lesz az élet.*

ELŰZÖTT HER. *(Orlandóhoz)* Ha valóban Sir Rowland fia vagy
– amint azt őszintén fülembre súgtad,
és szemem is az ő másolatát
látja az arcodon, ifjú színekben –,
Isten hozott. Én vagyok az a herceg,
ki apádat szerette. Sorsotokról
számolj be itt, a barlangomban. *(Ádámhoz)* Jó öreg,
téged is szeretettel fogadunk.
(Valakihez) Nyúlj a hóna alá. *(Orlandóhoz)* Add
a kezed,
s meséld el, mi minden történt veled.

Mind el.

III. FELVONÁS, 1. SZÍN

*Szoba a hercegi palotában.
Jön Frigyes herceg, Olivér, urak.*

FRIGYES HER. Azóta nem láttad? Ugyan-ugyan!
Ha nem volnék annyira lágyszívű,
a bosszúmat nem a távol levőn,
hanem terajtdt tölteném ki. Menj:
szedd elő az öcsédet, bárhová lett
keresd gyertyával, ha élő, ha holt,
egy éven belül itt legyen; különben
nem lesz az országunkban maradásod.
Földjeidet s minden vagyonodat
ezennel lefoglaljuk. Így marad,
míg öcséd vallomása föl nem ment
az alól, amit rólad gondolunk.

OLIVÉR Ó, bár fenséged a szívembe látna!
Én nem szerettem soha az öcsémet.

FRIGYES HER. Micsoda féreg vagy!... *(A szolgákhoz)* Dobják ki innen!
A szakértőim máris menjenek,
becsüljék föl a házát, földjeit.
Tegyétek, amit kell. Ez meg takarodjon!

Mind el.

III. FELVONÁS, 2. SZÍN

*Az erdőben.
Jön Orlando, papírral a kezében.*

ORLANDO *(egy fára szögezi a papírt)*
Lógj itt, kis versem, hirdesd, hogy imádom,
s te, éj-királynő, ki sütsz odafenn,
őrizzed szűzen, sápadt éjszakákon
annak nevét, akiért létezem.
Ó, Rosalinda, fatörzs lesz a könyvem,
kérgébe vésem gondolatomat,
hogy mind az egész erdővel közöljem:
tenálad remekebb lány nem akad.
Fuss, Orlando, tedd hírré száz alakban:
ő szép, ő tiszta, ő leírhatatlan!

Orlando el. — Jön Corin és Borotva.

CORIN És hogy tetszik az itteni pásztorélet, Borotva úr?

BOROTVA Nézze, pásztorokám, úgy önmagában véve, jó ez; de
ha úgy nézzük, hogy ez csak pásztorélet, akkor egy
nagy nulla. Ha úgy nézzük, hogy magányos, hát
nagyon megfelel, de ha úgy nézzük, hogy egyedül
csinálom, hát elég nyomorúságos. Mármint ha úgy
nézzük, hogy vidéken vagyunk, azt nagyon élvezem;
de ha úgy nézzük, hogy nem vagyok az ud-
varnál, hát bizony unalmas. Mivel ugye itt puritán
az élet, ez megfelel az ízlésnek; viszont mivel
nem bővelkedik semmiben, hát nehezen bírja a
gyomrom. Ért maga a filozófiához, pásztorokám?

CORIN Én csak annyit, hogy minél betegesebb valaki, annál
rosszabbul van; hogy három jó barátja van az em-
bernek: pénz, munka és elégedettség; hogy az eső-
nek olyan a képessége, hogy nedves, a tűznek meg,
hogy éget; hogy a jó legelőn lesz kövér a birka; és
az éjszaka legfőbb oka az, hogy nem süt a nap; és
akinek nincs esze se természettől fogva, se iskolá-
ból, az elmondhatja, hogy rossz nevelést kapott,
vagy nagyon buta családból jön.

BOROTVA Maga egy népi bölcsesség. Volt maga az udvarnál,
pásztorokám?

CORIN Nem én.

BOROTVA Akkor maga pokolra jut.

CORIN Remélem, nem!

BOROTVA Bizony, a pokolban fog sülni, de mint a tükörtojás,
csak az egyik oldalán.

CORIN Mert nem voltam az udvarnál? Ezt hogy érti az úr?

BOROTVA Ha sose volt az udvarnál, akkor nem látott tisztos jó

modort; ha nem látott tisztos jó modort, akkor maga tisztességtelen, a tisztességtelen ember bűnös, a bűnös pedig a pokolra jut. Pásztorok, maga nagy bajban van.

CORIN A csudákat, Borotva! Ami az udvarnál tisztos jó modor, az ugyanolyan nevetséges itt falun, mint ahogy a falusi viselkedés nagy nevetség az udvarnál. Azt mesélte, hogy az udvarnál nem emelnek kalapot, hanem kezét csókolnak. Az ilyen udvariasság mocskos dolog lenne, ha az udvari emberek pásztorok volnának.

BOROTVA Bizonyítsa! Röviden, gyorsan!

CORIN Hát mi folyton a juhokat fogdossuk, a bundájuk meg, tudja, csupa faggyú.

BOROTVA Miért, és az udvariak keze talán nem izzad? Különbösen is, a birka faggyúja talán kevésbé egészséges, mint egy ember izzadéka? Gyöngye, gyöngye. Jobb bizonyítékot kérek. Gyerünk.

CORIN Meg aztán, kérges a kezünk.

BOROTVA Annál könnyebben megérzi az ajkuk. Ez is gyöngye. Komolyabb bizonyítékot, gyerünk.

CORIN Aztán gyakran kátrányos is, mert azzal kenjük a birkák sebét. Az úr szerint a kátrányt kéne csókolgatnunk? Az udvarban mindenkinek mósuszillatú a keze.

BOROTVA Juj, de gyöngye, ember! Maga csak kukactápnak való, ki se lehetne rántani. Tanuljon a bölcsektől, és szálljon magába! A mósusz alacsonyabb származású anyag, mint a kátrány, mert egy macskának a ronda váladékából nyerik. Korrigálja a bizonyítékot, pásztorok.

CORIN Az úrnak túl csiszolt az elméje. Hagyjuk annyiban.

BOROTVA Hogy pokolra jusson?! Isten mentse magát, gyöngye ember! Isten klopfolja ki, hisz maga nyers!

CORIN Uram, én munkásember vagyok: azt eszem, amit megkeresek, azt hordom, amiért megdolgozok. Senkivel sincs haragom, senki boldogságát nem irigylem; örülök, ha másnak jó, és derűvel viselem a magam baját. Nekem a legnagyobb büszkeség, ha elnézem, ahogy a birkáim legelnek, a bárányok meg szopnak.

BOROTVA Ez egy másik tudatlan bűn, amit elkövet: összehozza a kosokat a birkákkal, és nem áthat abból élni, hogy a jószágot pároztatja. Maga a vezérkosnak a kerítője, maga egy fölszarvazott vén bolond kosnak odaad egy egyéves kis nőtényt, micsoda házasság az ilyen?! Ha ezért nem jut a pokolra, hát akkor az ördögnek nem kellene a pásztorok. Egyébként nem látom, hogy úszhatná meg.

CORIN Itt jön Ganiméd fiatalúr, az új gazdasszonyom bátyja.

Jön Rosalinda (mint Ganiméd), egy papírral a kezében.

ROSA. (M. GAN.) *(olvas)* *Finomságból ő a minta:
nincs oly gyöngy, mint Rosalinda.
Festi ecset, írja tinta:
világszépe Rosalinda.
Szívem lódul, mint a hinta,*

*mert úgy vonzza Rosalinda.
Mint a sűrű szederinda,
fond be szívem, Rosalinda.*

BOROTVA Rímelek én így magának nyolc évig egyfolytában, leszámítva az étkezési és alvásidőt. Pont így kocognak a tejesasszonyok a piacra, szépen sorban.

ROSA. (M. GAN.) Csönd, bolond!

BOROTVA Csak egy izelítőt:

*Kezemben elsül a flinta,
ha közel jön Rosalinda.
Olyan, mint a szabásminta:
nagy és lapos Rosalinda.
Rózsát fogdos, közbe' mind a
tüskét érzi Rosalinda.
Zsebemben kileng az inga,
van egy órád, Rosalinda?
Kandúrmacska nyávod kint,
érzi szagod: Rosalind!
Erdőn-mezőn sas kering át:
farba csípi Rosalindát.*

Így üget egyik sor a másik után, rémes. Miért nyúglódik ezzel?

ROSA. (M. GAN.) Csönd, te mafla bolond! Egy fán találtam.

BOROTVA Korcs fa lehet, ha ilyen terem.

ROSA. (M. GAN.) Be kell oltani valami fajtisztával. Például neked levágom a gallyacskádát, és ráoltom; szerintem nagy, rothadt, szőrös barackokat fog teremni. Vagy inkább kis lucskos szilvákat? Amik a te gallyacskádhoz illenek?

BOROTVA Maga mondta. Hogy okosan-e vagy se, döntse el az erdő.

ROSA. (M. GAN.) Csöndesen! Itt jön a húgom, olvas valamit. Álljunk félre.

*Rosalinda (mint Ganiméd), Borotva, Corin félrehúzódnak.
— Jön Célia (mint Aliéna), egy papírral.*

CÉLIA (M. AL.) *(olvas)* *Mért hívnám ezt zord világnak?
Mert nem lakja senki? – Nem.
Nyelveket adok a fáknak
s az erdőt így beszéltem.
Egy azt mondja: mily rövid
a tévelygő emberélet:
földön töltött éveit
egy kis arasszal beméred.
Másik: ne számíts barátira,
ki szavát megtartaná.
Ám a legszebb lombos ágra,
okos mondások alá
Rosalinda nevét írom,
íme, így teszek hitet:
az Ég mindent, ami finom,
egy kis cseppbe sűrített.
Majd a Természetre bízta:
töltse be egy női testbe
mindazt, ami szép és tiszta.
S a Természet kikeverte
Heléna arcát (nem lelkét!),
Kleopátra méltóságát,
Atalanta fűrgességét,*

*Lukrécia tisztaságát.
Így alkotta Rosalindát
közös égi tervezet,
legjobbakról vettek mintát:
szemet, arcot és szívet.
Az Ég mindezt néki adta,
s én rabja vagyok élve-halva.*

ROSA. (M. GAN.) (előlép) Ó, Jupiter az égben, milyen unalmas szerelmi prédikációval fásaszod itt a hívedet, s még azt se mondod: „Türelem, jóemberek!”
CÉLIA (M. AL.) (észreveszi mindnyájukat) Micsoda? A hátam mögött? (Corinhoz) Kérlek, pásztor, húzódj egy kicsit arrébb. (Borotvához) Te is menj, fickó.
BOROTVA Jöjjön, pásztorokám, fűjünk visszavonulót, de emelt fővel. A csapatot nem hagyjuk itt, csak a papot.

Borotva és Corin el.

CÉLIA (M. AL.) Hallottad ezt a verset?
ROSA. (M. GAN.) Hajjaj, hallottam mind, túl sokat is, mert némelyik verssorban több láb volt, mint ami belefér.
CÉLIA (M. AL.) Az mindegy. Két láb elég, hogy megálljon.
ROSA. (M. GAN.) Csakhogy bénák ezek a lábak, nem bírnak megállni magukban, így aztán a vers is nagyon sántikált.
CÉLIA (M. AL.) De nem is csodálkozol, hogy a neved mindenütt cédulákon van kifüggesztve, meg bele van vésve a fába?
ROSA. (M. GAN.) Már kellően kicsodálkoztam magam, mielőtt jöttél; nézz ide, mit találtam egy pálmafára tűzve. Ennyi dalt nem írtak hozzám azóta, hogy Pütagorasz idejében patkány voltam Írországbán, és ráénekléssel akartak kiirtani.
CÉLIA (M. AL.) Sejtetted, hogy ki volt?
ROSA. (M. GAN.) Férfi?
CÉLIA (M. AL.) S a nyakában lánc, ami egykor a tiéd volt. Te pirulsz?
ROSA. (M. GAN.) Kérlek, ki az?
CÉLIA (M. AL.) Istenem, Istenem! Ritka a véletlen találkozás, de néha még a hegyek is találkoznak, ha összetolja őket a földrengés.
ROSA. (M. GAN.) Na de komolyan.
CÉLIA (M. AL.) Tényleg nem tudod?
ROSA. (M. GAN.) Igazán kérlek, térden állva könyörgök, mondd meg, ki az.
CÉLIA (M. AL.) Hihetetlen, hihetetlen! Sőt hihetetlenül hihetetlen! És még egyszer hihetetlen! Elképesztő és fölfoghatatlan!
ROSA. (M. GAN.) Az ördög vigyen el! Azt hiszed, mert férfinak vagyok kiaggyusztálva, a lelkem is zakót meg nadrágot visel? Ha még egy perccig húzod az időt, az nekem olyan, mintha Dél-Afrikáig kéne elhajóznom! Kérlek, mondd meg azonnal, hogy ki az, és beszélj gyorsan. Bárcsak dadogós lennél, és egyszerre köpnéd ki a szádból ezt a titokzatos férfit, ahogy a bor kifröcsög a szűk nyakú üvegből: vagy túl sok jön egyszerre, vagy semmi. Kérlek, vedd ki a dugót a szádból, hadd igyam a hívedet.
CÉLIA (M. AL.) Aha, hogy férfi kerüljön a hasadba.
ROSA. (M. GAN.) De milyen? Normális teremtmény? Miféle ember? Jól áll a fején a kalap? Az állán a szakáll?

CÉLIA (M. AL.) Szakáll csak kevés van.
ROSA. (M. GAN.) Nem baj, majd küld az Isten, ha kellő hálát mutat. Én kivárom, hogy megnőjön a szakáll, ha megtudhatom végre: ki az áll gazdája.
CÉLIA (M. AL.) Hát a kis Orlando, aki leterítette a birkózóbajnokot is meg a te szívedet is, egy perc alatt a kettőt.
ROSA. (M. GAN.) Jaj, hagyjál, ne gúnyolódj. Mondd meg őszintén, női becsületszavadra.
CÉLIA (M. AL.) Esküszöm, édesem, ő az.
ROSA. (M. GAN.) Orlando?
CÉLIA (M. AL.) Orlando.
ROSA. (M. GAN.) Te jó Isten, mit csinálók a zakómmal meg a nadrággal? Hol volt, amikor láttad? Mit mondott? Hogy nézett ki? Miben volt? De mit csinál itt? Énrólam nem kérdezett? Most hol van? Hogy váltatok el? És mikor látod újra? Válaszolj egyetlen szóval.
CÉLIA (M. AL.) Akkor add kölcsön az óriás Gargantua száját, mert manapság akkora száj már nincs, ami ezt egyetlen szóval kimondja. Ezekre nem lehet igennel és nemmel felelni, mint egy iskoláskönyvben.
ROSA. (M. GAN.) De azt tudja, hogy itt vagyok az erdőben, még hozzá férfiruhában? És ugyanolyan csinos, mint a birkózáskor?
CÉLIA (M. AL.) Könnyebb az atomokat megszámlálni, mint a szerelmes minden kérdésére válaszolni. No de adok egy kóstolót, hogy hogyan találtam rá, izlelgesd nagy figyelemmel. Egy fa alatt találtam, mint egy lehullott makkot.
ROSA. (M. GAN.) Igen, a tölgy Jupiter fája; bizony az, ha ilyen gyümölcsöt hullajt!
CÉLIA (M. AL.) Méltóztatna figyelni, kisasszony?
ROSA. (M. GAN.) Tovább.
CÉLIA (M. AL.) Ott feküdt, elnyúlva, mint egy sebesült lovag.
ROSA. (M. GAN.) Bár szomorú az ilyen látvány, a talajt nagyban díszíti.
CÉLIA (M. AL.) Dobj féket a nyelvedre, kérlek, mert csak ugrabugrál esztelenül. Vadászruhában volt.
ROSA. (M. GAN.) Jön, hogy elejtse vadóc szívemet!
CÉLIA (M. AL.) Én jobb szeretnék úgy énekelni, ha nem refréneznél folyton. Így csak kisiklatsz.
ROSA. (M. GAN.) Ha nem tudnád, nő vagyok. Ha valamit gondolok, ki kell mondanom. Folytasd, drágám.
CÉLIA (M. AL.) Összszavarod az embert. Várj csak: nem ő jön ott?
ROSA. (M. GAN.) Ő az! Csusszanjunk félre és nézzük.

Rosalinda (mint Ganiméd) és Célia (mint Aliéna) félrehozódnak. – Jön Jaques és Orlando.

JAQUES Igazán kedves, hogy velem tart, de őszintén szólva szívesebben lettem volna egyedül.
ORLANDO Én ugyanúgy. De az udvariasság kedvéért én is hadd köszönjem meg az ön társaságát.
JAQUES Nos, Isten áldja: remélem, ritkán találkozunk.
ORLANDO Szívvel kívánom, hogy a jövőben egyre kevésbé ismerjük egymást.
JAQUES Nagyon kérem, ne tegye tönkre a fákat azzal, hogy szerelmes verseket és a kéréseket.
ORLANDO Nagyon kérem, ne tegye tönkre a verseimet azzal, hogy rosszindulatúan olvassa őket.

JAQUES Rosalinda, úgy hívják a szerelmét?

ORLANDO Úgy.

JAQUES Nem tetszik a neve.

ORLANDO Nem volt cél, hogy önnek tetszen, amikor megke-
resztelték.

JAQUES Milyen növésű?

ORLANDO Pont a szívemig ér.

JAQUES Ön tele van bájos válaszokkal. Talán ékszerésznék-
nek udvarolt, s közben betanulta az ezüstbe vésett
feliratokat?

ORLANDO Nem, nem, én csak a konyhai falvédők stílusában
válaszok, mert ön onnan tanulta a kérdéseit.

JAQUES Önnek fürge az agya: alighanem Atalanta sarkából
gyúrták. Volna kedve leülni velem, hogy együtt sza-
puljuk úrnőnket: a világot és minden bajunkat?

ORLANDO Én nem ócsárolok semmilyen élőlényt magamon
kívül. A magam hibáit szinte mind tudom.

JAQUES A legnagyobb hibája az, hogy szerelmes.

ORLANDO Ezt a hibát el nem cserélném az ön összes jó tulaj-
donságáért. Uram, kezd fárasztani.

JAQUES Kérem, én éppen egy bolondot kerestem, és ön jött
szembe.

ORLANDO A bolond a patakba fulladt. Nézzen bele a vízbe, és
meg fogja látni.

JAQUES Ott, kérem, a saját képemet fogom látni.

ORLANDO Vagy semmit, mert ön egy *képtelen* alak.

JAQUES Nem időzöm tovább önnel. Ég áldja, Szinyor Sze-
relem.

ORLANDO Igazán örülök, hogy már megy, Möszjő Pesszi-
mizmus.

Jaques el.

ROSA. (M. GAN.) (*félre Céliához*) Majd úgy beszélek vele, mint egy
pimasz kis lakáj, és ennek leple alatt jól megréfé-
lom. – (*Orlandóhoz*) Hallod, vadász!

ORLANDO Hallom. Mit akarsz?

ROSA. (M. GAN.) Megmondanád, hány óra van?

ORLANDO Inkább azt kérdezd, milyen napszak. Az erdőben
nincs óra.

ROSA. (M. GAN.) Akkor nincs az erdőben igaz szerelmes, mert ő per-
cenként sóhajtana és óránként felnyögne, s ezzel
mérné az idő lusta lépteit, úgy, mint bármely óra.

ORLANDO Miért nem az idő gyors lépteit? Azt nem lehetne
ugyanúgy?

ROSA. (M. GAN.) A legkevésbé sem. Az idő más sebességgel múlik
más-más ember számára. Elmondom neked, hogy
az idő kivel poroszkál; kivel trappol; kivel vágat; és
kivel áll mozdulatlanul.

ORLANDO Mondd meg: kivel trappol?

ROSA. (M. GAN.) Nos, keményen trappol a fiatal lánnyal az eljegyzés
és a házasságkötés napja között. Lehet, hogy csak
két hét telik el közben, de oly rázósan zötykölődik
az idő, hogy neki hét évnek tűnik.

ORLANDO Kivel poroszkál az idő?

ROSA. (M. GAN.) A pappal, aki nem tud latinul, és a gazdag emberrel,
akinek nincs köszvénye. Az egyik jól alszik, mert
nincs, amit olvasson; a másik vidáman él, mert nem
érez fájdalmat. Az egyiket nem terheli a sápkóros,
testemésztő tanulás; a másikat nem nyomasztja a
kínos nélkülözés. Ővelük az idő poroszkál.

ORLANDO Kivel vágat?

ROSA. (M. GAN.) A tolvajjal az akasztófára; mert hiába megy olyan
lassan, ahogy csak a lábát rakni tudja, mégis úgy
érzi, túl hamar odaér.

ORLANDO Ki az, akivel áll az idő?

ROSA. (M. GAN.) Az ügyvéddel a nyári szünet idején; mert két íté-
kezési időszak között csak alszik, s nem érzékeli az
idő haladását.

ORLANDO Helyes fickó vagy. Hol laksz?

ROSA. (M. GAN.) A húgomnál, ennél a pásztorklánynál, itt az erdő
szélén, ahogy a rojt a szoknya szélén.

ORLANDO Idevalósi vagy?

ROSA. (M. GAN.) Mint a nyúl, az is ott lakik, ahova az anyja potyog-
tatta.

ORLANDO A beszéded finomabb, mint amit ilyen eldugott he-
lyen fölszedhettél.

ROSA. (M. GAN.) Ezt már sokan mondták. Igazából egy öreg nagy-
bátyám tanított meg szépen beszélni, aki szerzetes
volt; fiatal korában úri nevelést kapott, jól ismerte
az udvart meg az udvarlást, bele is szeretett valaki-
be. Sokszor szónokolt nekem a szerelem ellen, és
hálát adok az Istennek, hogy nem vagyok nő, így
nem tud annyi ostoba hibát fölronni nekem, mint
amit a női nem egészének fölrott.

ORLANDO Emlékszel valamelyik főbenjáró bűnre, amit a nők
szemére hányt?

ROSA. (M. GAN.) Egyik se volt főbenjáró; mind olyan egyforma volt,
mint a kétfilléresek. Mindegyik hiba szörnyű nagy-
nak tűnt, míg nem jött a következő ugyanakkora.

ORLANDO Mondjál egypárat, légy szíves.

ROSA. (M. GAN.) Nem; nem pazarlom az orvosságomat olyanra, aki
nem beteg. Van egy ember, aki itt mászkál az er-
dőben, azzal kínozza a facseteteket, hogy a kér-
gükre vési: „Rosalinda”; ódákat aggat a galagonyá-
ra és elégiákat a szederre; és mindegyik, képzeld el,
a „Rosalinda” nevet isteníti. Ha találkozna ezzel a
kődfalóval, adnék neki egy-két tanácsot, mert úgy
látszik, állandó szerelmi malária gyötri.

ORLANDO Én vagyok az, akit így ráz a szerelem! Kérlek szé-
pen, mondd a gyógymódot!

ROSA. (M. GAN.) Én nem látom rajtad a bácsikám tüneteit. Ő meg-
tanított, miről lehet fölismerni a szerelmes férfit;
de úgy veszem észre, hogy te nem raboskodsz ab-
ban a gyékénykalickában.

ORLANDO Neki milyen tünetei voltak?

ROSA. (M. GAN.) Beesett arc, ami neked nincs; árkos, kialvatlan
szem, ami neked nincs; zárkózott kedély, ami ne-
ked nincs; elhanyagolt szakáll, ami neked nincs –
de ezt megbocsátom, mert csak annyi szakállad
van, amennyi a legkisebb fiúnak jut a családi va-
gyonból. Aztán úgy kéne, hogy a nadrágod le le-
gyen csúszva, a fejedőd csálén legyen a fejedén, a
mandzsettád gigombolva, a cipőd kifűződvé, szóval
hogy mindened elhanyagoltságot és levertséget su-
gározzon. De te nem vagy ilyen: teljesen tipp-topp
vagy fölöltözve; mintha inkább saját magadat sze-
retnéd, s nem valaki mást.

ORLANDO Kedves barátom, bárcsak el tudnám hitetni veled, hogy szerelmes vagyok.

ROSA. (M. GAN.) Elhithetni velem?! S ha én elhiszem, akkor a szerelmed is elhiszi?... Bár ő sokkal könnyebben fogja elhinni, mint beismerni, hogy elhitte. Ez az egyik olyan dolog, amiben a nők mindig becsapják magukat. De most őszintén: te aggatsz ki azokat a verseket, amikben Rosalinda annyira megdicsőül?

ORLANDO Esküszöm neked, fiú, Rosalinda hófehér kezére, hogy én vagyok az, az a boldogtalan.

ROSA. (M. GAN.) De tényleg annyira szerelmes vagy, amint a verseid állítják?

ORLANDO Azt se vers, se próza el nem mondja, hogy mennyire.

ROSA. (M. GAN.) A szerelem színtiszta elmebaj, és ugyanúgy is kell gyógyítani: sötétzárka, korbács. Csak azért nem büntetik és gyógyítják így a szerelmeseket, mert ez a kór annyira elterjedt, hogy a korbácsolók maguk is szerelmesek. Én azonban okos szóval is meg tudlak gyógyítani.

ORLANDO Gyógyítottál már meg így valakit?

ROSA. (M. GAN.) Igen, egyet, méghozzá így: azt kellett képzelnie, hogy én vagyok a szerelme, a szíve úrnője; előírtam, hogy mindennap udvaroljon nekem. Mire én, amilyen holdkóros fickó vagyok, adtam a bánatosat, aztán nőies voltam, változékony, sóvárgó és gyengéd, rátarti, ábrándozó, idétlen, sekélyes, inga-tag, teli könnyekkel, teli mosollyal, minden szenvedélyre fogékony, de semmilyen szenvedélyt nem tartó, hiszen a fiatal fiúk meg a nők pont ebbe az állatfajta tartoznak. Hol kedveltem, hol utáltam; hol szívesen láttam, hol meg elhajtottam; egyszer zokogtam neki, máskor meg leköptem; úgyhogy a kérésmet a szerelmi örületből az igazi örületbe taszítottam. Elfordult a világ egész menetétől, és elment valami lukba szerzetesnek. Hát így gyógyítottam meg, és vállalom, hogy ugyanígy a te májadból is kimosom a szenvedélyt: tiszta lesz, mint egy bárányiszív, egy foltocska szerelem se marad rajta.

ORLANDO Én ettől nem gyógyulnék meg, barátocskám.

ROSA. (M. GAN.) Én meggyógyítlak, ha „Rosalindának” szólítasz, és mindennap eljössz a szállásomra, és udvarolsz nekem.

ORLANDO Hát úgy legyen hű szerelmes, hogy megteszem! Merre van?

ROSA. (M. GAN.) Gyere és megmutatom. Útközben elmondhatnád, hol laksz itt az erdőben. Jössz?

ORLANDO A legnagyobb örömmel, kedves barátom.

ROSA. (M. GAN.) Nem; „Rosalindának” kell szólítanod! Húgocskám, gyere, menjünk.

Mind el.

III. FELVONÁS, 3. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Borotva és Lidi; mögöttük távolabb Jaques.

BOROTVA Gyere, drága Lidi. Beterelem a kecskéidet, Lidi. És mondd, Lidi, még mindig az eseted vagyok? Tetszik a karakterem?

LIDI A micsodája? Isten őrizz! Ne emlegessen ilyesmit, kara... micsoda.

BOROTVA Úgy érzem magam itt veled meg a kecskéikkel, mint a derék Ovidius. Mikor kiderült róla, hogy egy vén kecske, száműzték a világ végére a pásztorok közé.

JAQUES *(félre)* De kár, hogy rossz helyen lakik a tudás – rosszabb, mint Jupiter a zsúpfedeles házban!

BOROTVA Ha nincs, akinek az ember fölolvassa a verseit, ha nincs valaki értelmes, aki – mint az okos gyerek – fölfogná az ember humorát, az ugyanolyan bénító, mint egy kisvendéglőben az óriási számla. Bizony, bárcsak az istenek poétikusabb lelket adtak volna neked!

LIDI Nem tudom, mi az a „poétikus”. Tisztességes az? Szóban is, tettben is? Rendes dolog az?

BOROTVA Bizony nem, mert a legrendesebb költészetben van a legtöbb megjátszás, és a szerelmesek hajlamosak költeni; és amire esküsznek a verseikben, azt – mondhatni – csak megjátsszák mint szerelmesek.

LIDI Szeretné, ha engem az istenek poétikusabbra csináltak volna?

BOROTVA Bizony. Te ugyebár esküszöl nekem, hogy tisztességes vagy. Mármost ha poéta volnál, legalább remélhetném, hogy megjátszod magad.

LIDI Nem akarja, hogy tisztességes legyek?

BOROTVA Nem bizony, hacsak nem volnál rusnya. A tisztesség és a szépség együtt olyan, mint a cukorra mézet önteni.

JAQUES *(félre)* Okos bolond!

LIDI Hát, én szép nem vagyok, úgyhogy kérem az isteneket, hogy tisztességes legyek.

BOROTVA Bizony, tisztességet fecsérelni egy ronda ribancra, olyan volna, mint finom ételt piszkos tányérba tenni.

LIDI Én nem vagyok ribanc, de köszönöm az isteneknek, hogy ronda vagyok.

BOROTVA Hát, áldassanak az istenek a rondaságodért; a ribancság majd jön később. De akárhogy is van, elveszlek feleségül; és e célból beszéltem is Maszlaji Alajos tisztelettel, a falubeli pappal, aki megígérte, hogy eljön az erdőbe, és itt, ezen a helyen összead minket.

JAQUES *(félre)* Ezt a találkozást megnézném magamnak.

LIDI Adnák az istenek, hogy boldogok legyünk!

BOROTVA Ámen. Egy félénk szíví ember talán visszariadna, mert itt nincs más templom, mint a fák, nincs más gyülekezet, mint a szarvas jószág. De kit zavar? Bátorság! Amilyen utálatos dolog szarvat hordani, olyan szükségszerű. Azt mondják, sok ember nem tudja, mennyi áldást kapott a sorstól. Helyes. Sok férfinak remek szarvai vannak, és nem is tud róla. Na ja – ez a felesége hozománya, nem a férj szerezte. Szarvak? Így igaz. Csak a szegénynek van? Nem, nem. A legnemesebb vadnak ugyanakkora van, mint a hitványnak. Vajon akkor a nőtlen ember boldogabb? Nem. Ahogy egy megerősített város többet ér egy falunál, úgy a házasember homloka is tisztesebb az agglegény csupasz halántékánál; és amennyivel többet ér a védekezés, mint a

tétlenség, annival értékesebb a szarv a semminél.
De itt jön a tiszteletes.

Jön Maszlagi.

Isten hozta, Maszlagi Alajos uram. Elintéz minket itt a fa alatt, vagy menjünk magával az imaházába?

MASZLAGI Nincs itt senki, aki a lányt házasságba adná?

BOROTVA Más férfitől átvenni? Úgy nekem nem kell.

MASZLAGI Márpedig valakinek adnia kell, különben a házasság nem törvényes.

JAQUES *(előlép, leveszi a kalapját)* Folytassák, folytassák. Majd én adom a lányt.

BOROTVA Jó estét, tisztelt Hogyhijják úr! Hogy van mindig? A legjobbkor jött. Isten fizesse meg, hogy a múltkor úgy elszórakoztatott. Örülök a látásának. Épp egy apróságot készülök nyélbe ütni. Jaj, nyugodtan tegye vissza a kalapját.

JAQUES Nőszülni készülsz, Tarkabarka?

BOROTVA Ahogy az ökörnek ott az iga, a lónak a járom, a sólyomnak a csöngettyű, úgy a férfinak is megvan a vágya; és ahogy a galambok csőrözgetik egymást, úgy szeretne csemegézni a házaselet.

JAQUES Képes lennél arra, te, aki jó nevelést kaptál, hogy egy bokor alatt adjanak össze, mint valami koldust?! Menjetek a templomba, és szerezzetek egy jó papot, aki elmondja nektek, mi a házasság! Ez a fickó csak összeragaszt benneteket, mint az asztalos a léceket; aztán ha egyiktekről kiderül, hogy még nedves, elkezd rövidülni, és egyre csak vetemedik.

BOROTVA *(félre)* Én viszont úgy látom, hogy jobb lenne, ha ez adna össze, mint ha más, mert ez nem fog rendesen összeadni; és ha nem vagyok rendesen házas, az jó ürügy lesz majd, hogy itt hagyjam a feleségemet.

JAQUES Gyere velem, adok néhány tanácsot.

BOROTVA Gyere, Lidike drága, ne éljünk bűnben: lépünk házasságra. –

Ég áldja, Alajos uram. Nem úgy, hogy:

*Ó, édes Alajos,
ó, bátor Alajos,
még ne indulj haza most;*

hanem:

*Eltávozzhat ön,
menjen, köszönöm,
nem nőszülök hamarost!*

Jaques, Borotva, Lidi el.

MASZLAGI Nem érdekel. Engem az ilyen fantasztá semmirekellők nem fognak megingatni a hivatásomban!

El.

III. FELVONÁS, 4. SZÍN

Erdei kunyhó előtt.

Jön Rosalinda (mint Ganiméd) és Célia (mint Aliéna).

ROSA. (M. GAN.) Ne szólj hozzám, mert elbőgöm magam.

CÉLIA (M. AL.) Csak tessék, de azért légy szíves, gondold bele, hogy a sírás nem illik egy férfihez.

ROSA. (M. GAN.) Hát nincs okom a sírásra?

CÉLIA (M. AL.) Ennél jobb okot kívánni se lehetne. Úgyhogy sírj.

ROSA. (M. GAN.) Még a haja is álságos színű.

CÉLIA (M. AL.) Nem olyan vörös, mint Júdásé. Igen, a csókjai, azok Júdás gyermekei.

ROSA. (M. GAN.) Szerintem nagyon rendben van a hajszíne.

CÉLIA (M. AL.) Kiváló szín. A gesztenyebarna volt mindig is az egyetlen hajszín.

ROSA. (M. GAN.) És a csókjai úgy tele vannak szentséggel, mint az úrvacsorai kenyér érintése.

CÉLIA (M. AL.) Megvásárolta Diána levetett ajkait. A „Fagyoszentek” apácarend tagjai se csókolnak ilyen vallásos tisztasággal. A szüzesség fagyos leheletét érezn belőlük.

ROSA. (M. GAN.) De miért esküdött meg, hogy jön ma reggel, ha nem jön?

CÉLIA (M. AL.) Hát igen, nem egy igazmondó.

ROSA. (M. GAN.) Gondolod?

CÉLIA (M. AL.) Igen, úgy értem, nem zsebmetsző vagy lótolvaj, de ami a szerelmi hűségét illeti, szerintem olyan üreges, mint egy domború kupafedő vagy egy kirágott dióhéj.

ROSA. (M. GAN.) Nem kitartó a szerelemben?

CÉLIA (M. AL.) De – amikor nyakig benne van, de szerintem most nincs.

ROSA. (M. GAN.) Hallottad, hogy megesküdt, hogy szeret!

CÉLIA (M. AL.) Akkor; de most?... Egyébként is, a szerelmesek esküje annyit ér, mint a fizetőpincér becsületszava. Mindketten hamis számlákat lobogtatnak. A fiú apádnak, a hercegnek szolgál itt az erdőben.

ROSA. (M. GAN.) Tegnap találkoztam a herceggel, és hosszan beszéltem vele. Megkérdezte, milyen családból származom; mondtam, ugyanolyan jóból, mint az övé, erre nevetett és elbocsájtott. De mit beszélünk itt apákról, mikor létezik egy Orlando?

CÉLIA (M. AL.) Az egy remek ember! Remek verseket ír, remek beszédeket mond, remek esküi vannak, amiket remekül megszeg, álnokul keresztbe ütve a szerelmes szívét, mint a hitvány lovag, aki csak oldalról sarkantyúzza a lovát, ferdén kitér, és keresztbe töri a lándzsáját, ahelyett hogy döfne vele. De minden remek: ha a fiatalság nyergel, a bolondság nyargal. – Ki jön itt?

Jön Corin

CORIN Úrnóm és uram: kérdezték nemegyszer, hogy mi van a szerelmes pásztorunkkal, aki a fűben velem üldögélt, s a gőgös, hideg pásztorlányt dicsérte, akibe szerelmes.

CÉLIA (M. AL.) Mi van vele?

CORIN Ha kíváncsiak egy szép jelenetre, melyben a sápadt szerelem beszélget a kipirult gőggel és megvetéssel, jöjjenek, elkísérem magukat, ahonnét nézhetik.

ROSA. (M. GAN.) Húgom, gyerünk. Szerelmet nézni jó, ha szeretünk. *(Corinhoz)* Vezess oda. Ha tetszik az egész, még be is kapcsolódom mint színész!

Mind el.

III. FELVONÁS, 5. SZÍN

Az erdő más része.
Jön Silvius és Phébe.

SILVIUS Ne lökj el, drága Phébe, ne taszíts el!
Mondd azt, hogy nem szeretsz; de ha kimondod,
akkor se gorombán. A durva hóhér,
kinek szívét a sok halál megedzi,
mielőtt egy-egy tarkóra lecsap,
elnézést kér. Hát mért lennél te zordabb,
mint az, aki a vérontásból él?

Jön hátul észrevétlenül Rosalinda (mint Ganiméd),
Célia (mint Aliéna) és Corin.

PHÉBE Én nem akarok kivégezni téged.
Menekülök, hogy meg ne bántsalak.
Azt mondod: gyilkos fegyver a szemem;
hát nagyon meggyőző és logikus,
hogy épp a szem, mely gyöngye, lágy dolog,
s egy porszem előtt gyáván becsukódik,
mészáros, gyilkos és zsarnok legyen.
Most úgy nézek rád, hogy szívből haragszom:
ha szemem öl, ebbe most behalsz.
Na, játszd meg, hogy elájulsz, ess a földre –
ha nem tudsz, akkor meg szégyelld magad,
s ne hazudozzál, hogy a szemem öl.
Mutasd csak, hol a seb, amit okoztam?...
Karcold meg magad tüvel: ott marad
egy apró sebhely; tenyerelj a sásra,
a benyomódott rajzot a kezed
pár percig őrizi; de az én szemem,
amit most rád szögeztem, meg se karcolt;
nincsen a szemnek olyan ereje,
hogy sebezzen.

SILVIUS Ó, édes drága Phébe,
ha egyszer majd – talán egész hamar! –
egy új arcban meglátod a szerelmet,
majd megtudod a sok titkos sebet,
amit a vágy okoz.

PHÉBE Lehet; de addig
hagyj békén; s ha majd eljött az a nap,
gúnyolj tetszés szerint, ne könyörülj;
addig viszont én se könyörülök.

ROSA. (M. GAN.) (előlép, Phébéhez) S miért, ha szabad tudnom?
Hát ki szüült,
hogy kérkedsz itt, és közben sárba tiprod
a nyomorultat? És még szép se vagy –
mert őszintén, ahogy elnézlek így,
legföljebb sötétben vinnélek ágyba –,
mért játszod itt a zordat és kegyetlent?
Na most mi van veled? Mért nézel így?
Nem vagy te más, mint tisztos tömegáru,
amit a Természet gyárt. – Jesszusom,
ez megfogná az én szememet is!
Nem, szép kisasszony, olyat ne remélj.
Se tintafekete selymes hajad,
se sötét gombszemed, se barna arcod
nem fogja lelkem rabul ejteni.
(Silviushoz) Te bolond pásztor, mit járkálsz utána,

zihálsz és csöpögsz, mint a déli szél?!
Ezerszer jobb külsejű férfi vagy,
mint amilyen nő ez. A te hibád,
ha csúnya gyerekeket hoztok össze.
Nem a tükre — te hízelelgesz neki,
te mutatsz neki szebb képet magáról,
mint amilyen a valós külseje.
(Phébéhez) Hölgyem, te szállj magadba. Leborulva
adj hálát, hogy egy jó ember szeret;
mert megsúghatom, csak barátilag:
nem vagy kapós; örülj, hogy van vevőd.
Kövess meg őt, és több sebet ne ossz:
elég, hogy csúnya vagy – ne légy gonosz.
(Silviushoz) Vidd a lányt, pásztor, és élj boldogul.
Szép ifjú, dorgálj még egy éven át,
inkább te dorgálj, mint hogy ő dicsérjen.
ROSA. (M. GAN.) (Phébéhez) Ő szerelmes a te komizságodba, (Silvi-
ushoz) ő meg szerelmes lesz az én dühömbbe. Ha
így lesz, akkor mihelyt csúnyán szól hozzád, én go-
romba szavakkal letorkolom. (Phébéhez) Miért né-
zel így rám?
PHÉBE Nem azért, mert haragszom.
ROSA. (M. GAN.) Nagyon kérlek, hogy ne szeress belém,
hamis vagyok, mint a borgőzös eskü.
Meg aztán nem is tetszel. Itt lakom,
ha érdekel, az olajfaligetnél.
(Céliához) Jössz, húgom? (Silviushoz) Pásztor,
udvarolj keményen.
(Céliához) Gyere, szívem. (Phébéhez) Te lány,
nézz szebben őrá,
s ne légy gőgös. A világ jobban lát;
csak ő ringatja álmokba magát.
(Céliához és Corinhoz) Menjünk a nyájhoz.

Rosalinda, Célia és Corin el.

PHÉBE Néhai pásztor, igazad lehet:
„Ki szeret, első látásra szeret.”
SILVIUS Drága Phébe!
PHÉBE Hm?... Szóltál, Silvius?
SILVIUS Szánj meg, drága Phébe!
PHÉBE Sajnálak nagyon, kedves Silvius.
SILVIUS Hol sajnálat, ott segítség terem!
PHÉBE Ha te sajnálsz szerelmi kínoméért,
adj szerelmet, s így sajnálatod is,
kínom is megszűnik.
PHÉBE Hát szeretlek! Felebarátilag.
SILVIUS Nekem te kellesz.
PHÉBE Másét ne kívánd!
Volt úgy, hogy utáltalak, Silvius,
és most se mondanám még, hogy szeretlek,
de oly szépen beszélsz a szerelemről,
hogy – bár terhemre voltál azelőtt –,
most elvisellek. Sőt: kérésem is van.
De más viszonzás nem jár majd ezért,
mint az öröm, hogy szolgálhatsz nekem.
SILVIUS Oly tiszta és oly szent az én szerelmem,
s a kedves szónak oly híján vagyok,
hogy az is dús haszon, ha szedhetem
a törött kalászt más ember után,
ki előttem arat. Csak hints felém

egy kósza mosolyt, s én abból megélek.
 PHÉBE Ismered ezt a fiút, aki itt volt?
 SILVIUS Nem nagyon jól, de láttam egyszer-egyszer;
 ő vette meg a tanyát, legelőt,
 amit az öreg paraszt eladott.
 PHÉBE Ne hidd, hogy belészerettem; csak kérdem.
 Egy buta kisfiú – de jól beszél –
 de mit számít a szó?... Számít, bizony,
 ha úgy szólnak, hogy hallgatni gyönyör.
 Csinos fiú – azért nem túl csinos –,
 kicsit öntelt, de az jól áll neki.
 Szép férfi lesz. De a legjobb az arca.
 És ha a nyelve sértett is talán,
 a szeme rögtön be is gyógyította.
 Nem magas, de ez illik a korához.
 A lába nem túl jó – de rendbe’ van.
 Szép pirosság látszott az ajkain,
 egy kicsit érettebb és vörösebb,
 mint az arcán; pont így különbözik
 a vörös meg a damaszkuszi rózsza.
 Vannak nők, Silvius, akik ha látnák
 így, pontról pontra, ahogy én, talán
 belészeretnének; de én magam
 nem szeretem, nem utálok; habár
 több okom van utálni, mint szeretni.
 Hogy jön ahhoz, hogy kritizálni kezdjen,
 hogy fekete a szemem, a hajam;
 és most jut eszembe, hogy gúnyolódott.
 Vajon miért nem vágtam vissza rögtön?
 Na mindegy. Ami késik, az nem múlik.
 Írok neki egy gúnyos levelet,
 s te elviszed majd, ugye, Silvius?
 SILVIUS Boldogan, Phébe.
 PHÉBE Megyek és megírom.
 Hogy mi lesz benne? Roppant egyszerű:
 goromba lesz, rövid, és keserű!
 Gyere, Silvius.

Mindketten el.

IV. FELVONÁS, 1. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Rosalinda (mint Ganiméd), Célia (mint Aliéna), Jaques.

JAQUES Kedves fiatalember, örülnék, ha jobban megismerhetném.
 ROSA. (M. GAN.) Azt mondják, maga egy világfájdalmas pesszimista.
 JAQUES Ez így van. Jobban szeretek búsulni, mint nevetni.
 ROSA. (M. GAN.) Akik túlzásba viszik akár az egyiket, akár a másikat, azok utálatos alakok, és joggal vívják ki mindenki rosszállását, még inkább, mint a részegesek.
 JAQUES Hát, a legjobb komoly arccal hallgatni.
 ROSA. (M. GAN.) Hát, akkor a legjobb kapufélfának lenni.
 JAQUES Az én világfájdalmam nem a tudósé, mert az csupa irigység; nem is a zenészé, mert annak a fantáziálástól van; nem is az udvaronc világfájdalma, mert az csupa gőg; sem a katonáé, ami becsvágy; sem az ügyvédé, mert az számító; nem is az úri-

nőé, aki csak affektálja a világfájdalmat; és nem a szerelmesé, amely mindez egyszerre – az én világfájdalmam csak az enyém, sok összetevője van, sok tényből szűrtem le, amiket utazásaim során figyeltem meg, s az ezeken való gyakori töprenkedéseim során rendszeresen elfog egy igen pesszimista búskomorság.

ROSÁ. (M. GAN.) Utazó!? Ja, hát akkor minden oka megvan, hogy búskomor legyen. Az a gyanúm, hogy maga eladta a földjeit, hogy a másokét láthassa. Vagyis sokat látott, de semmije sem maradt: a szeme gazdag, a keze szegény.

JAQUES De mennyi tapasztalatot gyűjtöttem!

ROSÁ. (M. GAN.) És a tapasztalat búskomorrá teszi. Engem inkább tegyen vidámmá egy bolond, mint búskomorrá a sok tapasztalat, amihez még utazni is kell!

Jön Orlando.

ORLANDO Hát jó napot, te édes „Rosalinda”!

JAQUES Ne, az Isten szerelmére! Már jambusokban is beszél!

ROSÁ. (M. GAN.) (*Jaques-hoz*) Isten vele, Monsieur Világutazó. Ügyeljen rá, hogy idegen akcentussal beszéljen, és hordjon külföldi ruhákat; szólja le hazája minden szép vonását; utálkozzon, hogy miért itt született, sőt, pörölgjön az Istennel, hogy miért ilyen fajtának teremtette – különben el se hiszem, hogy maga ült gondolában!

Jaques el.

Á, jó reggelt, Orlando, hát te hol voltál egész idő alatt? Még hogy te szerelmes vagy?! Ha még egyszer ilyen csúnyán becsapsz, többet ne is kerülj a szemem elé.

ORLANDO Édes „Rosalindám”, jöttem, ahogy ígértem, még egy órát se késtem.

ROSÁ. (M. GAN.) Egy szerelmi ígéretet egy órányival megszegsz?! Ha valaki a percet ezer részre osztja, és csak egy ezredperccnyivel megszegi, amit szerelemben ígért, arra talán mondhatjuk, hogy Amor megbökte a vállát, de a szíve nincs megsebezve.

ORLANDO Bocsáss meg, drága „Rosalinda”!

ROSÁ. (M. GAN.) Nem, ha ilyen késős vagy, ne is kerülj többet elé. Akkor már inkább egy csiga udvaroljon.

ORLANDO Egy csiga?

ROSÁ. (M. GAN.) Igen, egy csiga. Mert bár lassan jön, a hátán hozza a házát; hol tudsz te ilyesmit nyújtani a feleségednek? És magával hozza a jövődő sorsát.

ORLANDO És az mi?

ROSÁ. (M. GAN.) A szarva. Amit a magadfajták majd megköszönhetnek a kedves feleségüknek; de a csiga már föl van szerelve előre: őt nem fogja fölszarvazni az asszony, nincs szegény, nincs pletyka.

ORLANDO A hűség nem szarvaz föl senkit, és az én Rosalindám hűséges.

ROSÁ. (M. GAN.) De én vagyok a te „Rosalindád”.

CÉLIA (M. AL.) (*Rosalinda-Ganimédhez*) Most játssza, hogy így szólít: de van neki egy nálad szebb képű Rosalindája.

- ROSA. (M. GAN.) Gyere, udvarolj, udvarolj, mert most nagyon virágos kedvem van, és könnyen kimondom az igent. Mit mondanál most, ha igaziból én volnék a te Rosalindád?
- ORLANDO Előbb megcsókolnám, aztán beszélnék.
- ROSA. (M. GAN.) Nem, előbb inkább beszélj, aztán ha kifogytál a témából, fölhasználhatod a szünetet csókolózásra. A legjobb szónokok, ha kimerült a mondókájuk, köpnek egyet-kettőt; a szerelmeseknek, ha – Isten ne adja – elfogy a témájuk, a legtisztább megoldás a csókolózás.
- ORLANDO Mi van, ha a csókot nem fogadják?
- ROSA. (M. GAN.) Akkor a lány azt akarja, hogy kérleld – és megvan az új téma.
- ORLANDO Kinek fogyna el a témája, ha ott áll az imádott nő előtt?!
- ROSA. (M. GAN.) Például neked, ha én lennék a szerelmed; mert ha nem fogyna el, azt kéne hinnem, hogy nem vagyok elég mély.
- ORLANDO Úgy nyelnéd a témákat?
- ROSA. (M. GAN.) Szinte hámoznám rólad, s végül ott állnál pucéron. No de nem én vagyok a te „Rosalindád”?
- ORLANDO Szívesen mondom, hogy az vagy, mert úgyis róla szeretnék beszélni.
- ROSA. (M. GAN.) Nos, akkor én, mint ő, személyesen közlöm, hogy nem kellesz.
- ORLANDO Akkor én, mint én, személyesen meghalok.
- ROSA. (M. GAN.) Ne, kérlek, inkább hatalmazz meg valakit, hogy haljon meg helyetted. Ez a szegény világ már majdnem hatezer éves, és egész idő alatt nem volt egy ember se, aki személyesen meghalt volna konkrétan szerelmi okból. Troilusnak az agyát egy görög buzogány verte szét, bár már előtte is mindent elkövetett, hogy meghaljon — pedig ő a szerelem egyik prototípusa. Leander, ő még élhetett volna sok szép évet, még akkor is, ha a szerelme, Héró apácának ment volna, ha nincs egy forró nyári éjszaka; ugyanis, barátocskám, Leander csak lement megmártózni a Hellészpontosz vizébe, görcsöt kapott, és belefűladt, a korabeli hülye történetírók viszont megállapították, hogy a szeszotzi Héró tehetett róla. Ez mind hazugság. Az emberek időnként meghalnak, a kukacok megeszik őket, de nem a szerelem miatt.
- ORLANDO Nem szeretném, ha az igazi Rosalindám így gondolkodna; állítom, hogy egy dühös nézésétől meghalnék.
- ROSA. (M. GAN.) Hidd el, nem öl az meg egy legyet se. Na, jól van, most engedékenyebb hangulatban lesz a „Rosalindád”; kérj, amit akarsz, megadom.
- ORLANDO Akkor szeress, „Rosalinda”!
- ROSA. (M. GAN.) Úgy lesz, ígérem, még bőjti napokon is.
- ORLANDO És elfogadsz?
- ROSA. (M. GAN.) Hajjaj, húsz ilyet is.
- ORLANDO Mit beszélés?! Neked sok kell?
- ROSA. (M. GAN.) Nem vagy elég jó?
- ORLANDO De, remélem.
- ROSA. (M. GAN.) Hát akkor? Lehet-e túl sokat kívánni a jóból? – Gyere, húgocskám, legyél te a pap, és adjál össze minket. – Add a kezed, Orlando. – Mit szólsz ehhez, hugi?
- ORLANDO Kérlek, adj össze minket.
- CÉLIA (M. AL.) Nem tudom a szöveget.
- ROSA. (M. GAN.) Úgy kezdődik: „Akarod-e te, Orlando...”
- CÉLIA (M. AL.) Hát, legyen. Akarod-e te, Orlando, feleségül az itt megjelent „Rosalindát”?
- ORLANDO Akarom.
- ROSA. (M. GAN.) Jó, de mikor?
- ORLANDO Most rögtön, amilyen gyorsan csak össze tud adni minket.
- ROSA. (M. GAN.) Akkor azt kell mondanod: „Én téged, Rosalinda, feleségül veszlek.”
- ORLANDO Én téged, „Rosalinda”, feleségül veszlek.
- ROSA. (M. GAN.) Megkérdezhetném, hogy erre ki jogosított föl; de mindegy, én téged, Orlando, férjemül fogadlak. Tessék, amilyen buta „kislány” vagyok, elébe vágtam a pap kérdésének – az biztos, hogy a nők gondolkodása előbbre szalad, mint a tetteik.
- ORLANDO Mindenkié, hiszen a gondolatnak szárnya van.
- ROSA. (M. GAN.) Most azt mondd meg, mennyi időre vennéd őt magadhoz, miután a tiéd lett.
- ORLANDO Egyszer s mindenkorra.
- ROSA. (M. GAN.) Mondd csak, hogy „egyszer”, és hagyd el a „mindenkorrát”. Nem, nem, Orlando, a férfi április, amikor udvarol, de december, amikor nőszik. A lány május, amíg lány, de az ég beborul, amikor aszszony lesz. Én féltékenyebb leszek rád, mint a vadgalamb a tyúkjára, lármásabb leszek, mint a papagáj eső előtt, kíváncsibb, mint a csimpánz, és a vágyaim szeszélyesek lesznek, mint a makimajom. Ok nélkül sírni fogok, mint Diána a szökőkútban, amikor te épp jókedvű lennél. Röhögni fogok, mint a hiéna, pont amikor te aludni szeretnél.
- ORLANDO De az én Rosalindám is ilyen lesz?
- ROSA. (M. GAN.) Esküszöm, hogy azt fogja tenni, amit én.
- ORLANDO De ő egy okos nő.
- ROSA. (M. GAN.) Különben nem volna mindehhez esze. Minél okosabb, annál önfejtűbb. Zárd rá az ajtót egy nő eszére, kibújik az ablakon; zárd be azt is, kibújik a kulcslyukon; tömd be azt, kiszáll a füsttel együtt a kéményen.
- ORLANDO Akinek ilyen eszes felesége van, az joggal mondhatná: „hová akarsz kilyukadni?”
- ROSA. (M. GAN.) Ezt majd csak akkor kell mondanod, ha látod, hogy a nejed az eszével a szomszédod ágya felé közeledik.
- ORLANDO S akkor mit eszelne ki az esze, hogy kivágja magát?
- ROSA. (M. GAN.) Azt mondaná, hogy téged jött keresni. Nem fog az soha válasz nélkül hagyni, hacsak el nem hagyja egyszer a nyelvét. Ó, ha egy nő nem tudja a saját vétkét a férjére kenni, az ne is szoptassa a gyereket, mert bolondot nevel belőle.
- ORLANDO Most két órára el kell hogy hagyjalak, „Rosalinda”.
- ROSA. (M. GAN.) Édes szerelmem, nem bírom ki két óráig nélküled.
- ORLANDO A hercegnek kell szolgálnom az ebédnél. Két órákor megint itt leszek nálad.
- ROSA. (M. GAN.) Hát, akkor csak menj, csak menj! Tudtam, hogy ez lesz a vége. A barátaim is megmondták, és sejtetem én is. Elcsábítottál azzal a hízelgő nyelveddel.

Eldobtak engem is, mint annyi nőt – jöjj hát, halál!
Kettőre jössz, azt mondod?
ORLANDO Úgy van, édes „Rosalinda”.
ROSA. (M. GAN.) Esküszöm, és komolyan fogadom, és Isten bizony,
és minden más szalonképes esküvéssel mondom,
hogy ha csak egy jottányit is megszegsz az ígére-
tedből, ha egy percet is késel, a legnyomorultabb
hitzsegőnek foglak tartani, a leghazugabb szerető-
nek, a hűtlenek nagy csapatából a legméltatlanabb-
nak arra, hogy a tiéd legyen a nő, akit Rosalindának
nevezel. Úgyhogy vigyázz: szigorú leszek, tartsd
meg, amit ígérsz.
ORLANDO Nem kevesebb hűséggel, mintha tényleg te lennél
az én Rosalindám. Addig is, minden jót.
ROSA. (M. GAN.) Az Idő az öreg bíró, aki minden ilyen szabálysértőt
beidéz – majd ő kivizsgálja az ügyedet. Minden jót.

Orlando el.

CÉLIA (M. AL.) Te mindenestül szégyent hoztál a nemünkre a sze-
relmi fecsegéssel! Le kéne rángatni rólad a zakót
meg a nadrágot, hogy mindenki lássa: a madár a
saját fészkébe piszkított.
ROSA. (M. GAN.) Jaj, édes, édes, édes kicsi Céliám, ha tudnád, mi-
lyen rettenetesen-hatalmasan-bődületesen szerel-
mes vagyok! Azt nem lehet lemérni. Érzelmem
olyan mély, mint a Portugál-öböl, nem is tudni a
mélységét.
CÉLIA (M. AL.) Talán feneketlen: amint beleöntöd a szerelmet, ki
is folyik.
ROSA. (M. GAN.) Nem. Vénusz gonosz kis porontya, aki gondolatból
nemzódott, szenvedélytől fogant, és örületben
született, az a kis vak csirkefogó, aki csúfot úz min-
denki szeméből, mert az övé hiányzik, hát mondja
meg ő, mennyire vagyok én szerelmes. Megmon-
dom neked, Aliéna, szenvedek, ha nem látom Or-
landót. Keresek egy árnyas helyet, és ott sóhajto-
zom, amíg meg nem jön.
CÉLIA (M. AL.) Én alszom.

Mindketten el.

IV. FELVONÁS, 2. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Jaques, Első Nemes, Amiens, urak, mind erdei öltözetben.

JAQUES Melyikőtök lőtte a szarvast?
ELSŐ NEMES Én voltam, uram.
JAQUES *(a többiekhez)* Kísérjük a herceg elé, mint egy győz-
tes római hadvezért; a fejére olajág helyett tegyük a
szarvas agancsát, úgymint olyan ágas-bogas. Nincs va-
lami dal, vadász uram, ilyen alkalmakra?
AMIENS De van, uram.
JAQUES Halljuk. Nem érdekes, hogy tiszta-e vagy hamis,
csak jó hangos legyen.

Valaki megadja a kezdőhangot.

AMIENS *(énekel)* Mit kapjon az, ki szarvast lőtt?
Szép szarvakkal díszítjük őt,
mert itt látjuk magunk előtt
a zsákmányt.
MIND *Ne röstellj hát a szarvadat,
mert nincsen új a nap alatt:
viselte nagypapád is,
hordta jó apád is,
hát büszkén hordd a szarvadat,
mert nős embernek ez maradt!*

Mind el.

IV. FELVONÁS, 3. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Rosalinda (mint Ganiméd) és Célia (mint Aliéna).

ROSA. (M. GAN.) Mit szólsz ehhez? Jól elmúlt két óra, ugye, és sehol
egy darab Orlando!

CÉLIA (M. AL.) Szerintem az van, hogy tiszta szerelemmel és el-
borult elmével fogta az íját-nyilát, és elment aludni.
De nézd, ki jön itt.

Jön Silvius.

SILVIUS *(Rosalinda-Ganimédhez)* Téged kereslek, fiataluram.
Az én kis Phébém küldi ezt neked. *(Levelet ad át)*
A tartalmát nem ismerem, de abból,
amilyen zord és szúrós hangulatban
alkotta meg, azt súgja valami,
hogy hangvétele haragos. Bocsnat.
Én csak egy ártatlan postás vagyok.

ROSA. (M. GAN.) *(átfutja a levelet)* Ez fölböszítené a Türelem
hideg szobrát is! Micsoda pimaszság!
Hogy nem vagyok se szép, se jól nevelt?!
Beképzelt vagyok?! Nem tudna szeretni,
még ha oly ritka lenne is a férfi,
mint a főnixmadár. Jóságos ég!...
Nem ő a nyúl, akire én vadászom!
Mért ír nekem ilyet?... Hallod, te, pásztor:
ezt te csináltad, ezt a levelet!

SILVIUS Nem, esküszöm; azt se tudom, mit ír.
Ezt Phébe írta.

ROSA. (M. GAN.) Ugyan már, bolond vagy,
teljesen tönkretett a szerelem!
Láttam az ő kezét: durva a bőre,
érdes, mint a homokkő; eleinte
azt gondoltam: egy rossz kesztyűt visel.
Mosónőszerű keze van. De mindegy.
Állítom, az a lány nem írt ilyet:
ez férfigondolkodás, férfikéz.

SILVIUS Mondom, hogy ő volt.

ROSA. (M. GAN.) A hang goromba és kötekedő,
egyenesen kihívó. Úgy nekem jön,
mint egy török sereg. Egy női agy
sosem szülne ilyen otrombaságot,
ilyen rút szavakat, mik feketébbek,

SILVIUS mint a tintájuk. Nos, meghallgatod?
Ha gondolod – mert én nem ismerem;
bár Phébe ridegségét, azt igen.

ROSA. (M. GAN.) Most énelem „phébéskedik”, de szörnyen:
(*olvas*) *Isten vagy tán, pásztorbőrben,
hogy ily sebet hagysz egy nőben?*
Képes volna egy nő így szitkozódni?

SILVIUS Ez neked szitkozódás?

ROSA. (M. GAN.) (*olvas*) *Odahagyva isten-voltod,
földi lányt kell ostromolnod?*
Hallottál már ilyen szitkozót?
*Míg csak ember udvarolt,
szívem biztonságba’ volt.*
Szóval én állat vagyok.
*Hogyha megvető szemed
így fölgyújtja szívemet,
hogy’ lángolnék – ó, igen –,
ha rám néznél szeliden!
Imádtalak, midőn szidtál;
mit tennék, ha csókra hívnál?
Az, ki vágyam hozzád hozza,
nincs e vágyról tájékozva;
küldd el vele válaszod –
akár most elfogadod
fölajánlott szívemet,
s mindenem tiéd lehet;
akár eldobsz, s akkor nekem
halál lesz az üdvösségem.*

SILVIUS Ez neked leteremtés?

CÉLIA (M. AL.) Jaj, te szegény pásztor!

ROSA. (M. GAN.) (*Célia-Aliénához*) Te sajnálsz? Nem, nem érdemel sajnálatot. (*Silviushoz*) Egy ilyen nőt akarsz szeretni? Aki eszköznek használ, és közben, mint egy hangszeren, hamisat játszik rajtad? Ez tűrhetetlen! Eredj, menj vissza hozzá, mert látom, a szerelem gyáva kukacot csinált belőled, és mondd meg neki, hogy ha ő szeret engem, akkor azt kívánom tőle, hogy téged szeressen. Ha nem hajlandó, akkor szóba se állok vele, hacsak te nem könyörögsz az érdekében. Ha igazán szereted, akkor futás, egy szót se halljak; különben is, jön valaki.

Silvius el. – Jön Olivér.

OLIVÉR Szép jó napot. Kérném, megmondanák, a pásztoroknyuhó vajon merre van, mit kerítésként olajfák öveznek?

CÉLIA (M. AL.) Nyugatra, lenn a szomszéd mélyedésben. A fűzfasort a csobogó pataknál jobb kézről elhagyja, oda is ért. De ilyenkor a ház egyedül áll, nincs senki benn.

OLIVÉR Ha szemünk érteni tud más szavából, én leírásból tudom, kik maguk. A ruhájuk, koruk... – „A fiú szőke, nőies arcú, s úgy viselkedik, mint egy érettebb nővér. A leány alacsonyabb és barnább, mint a bátyja.” Nem maguké a ház, amit kerestem?

CÉLIA (M. AL.) Hát, a miénk, ha már így kérdezi.

OLIVÉR Orlando tisztelteti magukat, s a fiúnak, kit úgy hív: „Rosalinda”, küldi e véres kendőt. Maga az?

ROSA. (M. GAN.) Igen. De mit jelent ez az egész?

OLIVÉR A szégyenemet – ha el kell mesélnem, milyen vagyok, hogy hol, mikor, miért lett véres ez a kendő.

CÉLIA (M. AL.) Mondja! Kérem!

OLIVÉR Mikor Orlando elköszönt maguktól, azt ígérte: jön egy órán belül. Ment át az erdőn, rágicsálta a szerelem édes keserűségét, s mi történt? Ahogy oldalra tekintett, elképesztő látvány tárult elébe. Egy mohos törzsű öreg tölgy alatt, mely fönn már kopasz volt, s félig kiszáradt, egy szegény, torzonborz, rongyos csavargó aludt a hátán fekve. A nyakán egy zöldes-aranyos kígyó tekergett, s vésszesen fürge fejét már emelte a fickó szájához. Ám hirtelen meglátta Orlandót, eloldozódott, és besiklott cikcakkos fürgeséggel egy bokorba, amelynek lombja közt egy nőstény oroszlán lapult, kinek emlőit kölykei szárazra szopták, s ott várta, macskamódra, hogy az alvó megmozduljon – ez a királyi állat nem csap le arra, ami mozdulatlan. Orlando erre az alvóhoz ugrott, és fölismerte idősebbik bátyját.

CÉLIA (M. AL.) Ó, hallottam a bátyjáról beszélni: azt mondta, gonoszságban párja nincs az egész világon.

OLIVÉR Mondhatta ezt; én jól tudom, hogy mennyire gonosz volt!

ROSA. (M. GAN.) De Orlando? Otthagytá azt az embert, az éhes anyaoroszlán előtt?

OLIVÉR Kétszer is hátat fordított, hogy elmegy, de bosszúvágnál nemesebb a jószág, jogos haragnál a testvéri érzés, így hát birokra kelt az oroszlánnal, s hamar legyőzte. A dulakodásra boldogtalan álmomból fölriadtam.

CÉLIA (M. AL.) Maga a bátyja?

ROSA. (M. GAN.) Magát mentette meg?

CÉLIA (M. AL.) Maga szőtt terveket, hogy megöli?

OLIVÉR Én voltam az. De már nem az vagyok. Nem szégyellem, mert megtértem, igen; oly édes érzés, hogy ezt mondhatom.

ROSA. (M. GAN.) Na de a véres kendő?

OLIVÉR Mondom azt is. Mikor egymásnak, minden részletében, könnyek közt tartottunk beszámoló – elmondtam, hogy kerültem a vadonba –, ő elkísért a jó herceg elé, aki ruhát adott, ételt-italt, és rábízott az öcsém jó szívére, az meg rögtön a barlangjába vitt, ott levetkőzött, s látom: az oroszlán

a karjából egy darab húst kitépett,
ami azóta vérzett. El is ájult,
csak ennyit mondott: „Rosalinda”, ennyit.
Eszméletére hoztam, bekötöttem,
ő pár perc múlva erőre kapott,
és ideküldött, így, idegenül,
hogy elmondjam ezt, hátha megbocsátják
a késését; s a kendőt, amelyen
az ő vére van, a pásztornak adjam,
akit játékból úgy hív: „Rosalinda”.

Rosalinda (mint Ganiméd) elájul.

CÉLIA (M. AL.) Hé, mi van, Ganiméd?! Édes Ganiméd!
OLIVÉR Sok van, aki a vér láttán elájul.
CÉLIA (M. AL.) Jaj, itt többről van szó! Drága jó Ganiméd!
OLIVÉR Éledezik a fiú.
ROSA. (M. GAN.) Haza akarok menni!
CÉLIA (M. AL.) Oda megyünk. *(Olivérhez)* Kérem szépen, nyúljon a hóna alá!
OLIVÉR Föl a fejjel, fiú! Micsoda férfi vagy?! Hát nincs bened férfiszív?
ROSA. (M. GAN.) Nincs, bevallom. Ugye, barátom, bárki elismerné, hogy remekül játszottam az ájulást? Mondja meg az öccsének, hogy milyen jól játszottam. Hahaha!
OLIVÉR Ez nem játék volt: az arcszínéből túlságosan is nyilvánvaló, hogy komolyan rosszul lett.
ROSA. (M. GAN.) Játszottam, ha mondom.
OLIVÉR Jó, akkor öntsön magába bátorságot, és játssza, hogy férfi.
ROSA. (M. GAN.) Azt csinálom. De igazság szerint nőnek kellett volna lennem.
CÉLIA (M. AL.) Gyere már, egyre sápadtabb leszel. Induljunk szépen hazafelé. Kedves úr, jöjjön velünk.
OLIVÉR Jövök. És választ is kell vinnem: megbocsát az öcsémnek, „Rosalinda”?
ROSA. (M. GAN.) Majd kigondolok valamit. De azt mindenképp mondja neki, hogy milyen jól játszottam! Menjünk.

Mind el.

V. FELVONÁS, 1. SZÍN

*Az erdő más része.
Jön Borotva és Lidi.*

BOROTVA Megtaláljuk a módját, Lidi. Türelem, Lidikém.
LIDI A pap nagyon jó lett volna, akármit beszélt az az öregúr.
BOROTVA Nagy család az a tiszteletes, egy mellébeszélős Maszlagi. Hanem, Lidi, van itt az erdőben egy legény, aki jogot formál terád.
LIDI Ja, tudom, ki az. Nincs annak semmi joga énhozám az égvilágon. Itt jön, éppen ő az.

Jön Vilmos.

BOROTVA Mintha hájjal kenetnének, ha látok egy ilyen tőkfejet. Az az igazság, hogy mi, jóeszűek, nagyon is

hibásak vagyunk: muszáj viccelődnünk. Nem bírjuk visszatartani.

VILMOS Jó estét, Lidi.
LIDI Neked is jó estét, Vilmos.
VILMOS Magának is, uram.
BOROTVA Jó estét, kedves barátom. Tedd csak föl a sapkádat, tedd csak föl. De igazán, kérlek, tedd föl. Hány éves vagy, barátom?
VILMOS Huszonöt, uram.
BOROTVA Érett kor. Úgy hívnak: Vilmos?
VILMOS Vilmos, uram.
BOROTVA Szép neved van. Itt születted az erdőn?
VILMOS Itt, uram, hála az Istennek.
BOROTVA „Hála az Istennek.” Jó válasz. Gazdag vagy?
VILMOS Hát, uram, közepesen.
BOROTVA „Közepesen”, ez jó, ez nagyon jó, ez egészen jó. De azért mégsem, csak úgy közepesen. Okos vagy?
VILMOS Igen, uram, megvan a magamhoz való.
BOROTVA Milyen jól monddod. Eszembe jut a mondás: „A balga azt hiszi magáról, hogy bölcs, de a bölcs tudja magáról, hogy balga.” A pogány filozófus, amikor vágya támadt, hogy szőlőt egyen, szétnyitotta az ajkát, és a szőlőt nyitott szájába helyezte, amivel kifejezte, hogy a szőlő evésre, az ajak szétnyitásra való. Szereted ezt a lányt, jóember?
VILMOS Szeretem, uram.
BOROTVA Add a kezed. Jártál iskolába?
VILMOS Nem, uram.

BOROTVA Akkor most tanítottak. A birtoklás annyi, mint birtoklás. A stilisztikában közismert metafora, hogy az ital, ahogy öntjük a kancsóból a pohárba, az egyiket tölti, a másikat üríti. Minden szerző egyet ért abban, hogy *ipse* annyi mint „ő”. De nem te vagy *ipse*, mert én vagyok a nagy „ő”.

VILMOS Miféle „ő”, uram?
BOROTVA Ó, aki feleségül veszi ezt a lányt. Ezért, tőkfej, katapultálj (vagyis parasztosan: tűnj el) ennek a feminin személynek (vagyis póriasan: lánynak) a horizontjáról (vagyis vulgárisan: a közeléből). Egyben tehát: katapultálj ennek a feminin személynek a horizontjáról, tőkfej, különben romlásba dőlsz, vagy hogy jobban értsd: meghalsz; én ugyanis kicsinállak, megöllek, átlöklek a halál mezsgyéjén, és szabadságodat szolgasággá tészem. Kapcsolatunkat alapozhatjuk méregre, ütlegekre vagy acélra. Argumentálni fogok ellened különböző platformokról, sőt frakciózni is fogok. Százötven módon végezek ki. Ezért reszkess és vonulj el!
LIDI Menjél, drága Vilmos.
VILMOS Isten tartsa meg jó egészségben, uram.

Vilmos el. – Jön Corin.

CORIN *(Lidihez)* A gazda meg a húga téged keres. Gyere gyorsan, gyere.
BOROTVA Szaladj, Lidi, szaladj, Lidi. Jövök én is, jövök én is.

Mind el.

V. FELVONÁS, 2. SZÍN

Az erdőben, a pásztorkunyhó közelében.

Jön Orlando és Olivér.

ORLANDO Létezik az, hogy ilyen rövid ismeretség után megkedvelted? Épphogy megláttad, bele is szeretél? S már meg is kérted a kezét? S ő már igent is mondott? S te ragaszkodsz hozzá, hogy elvegyed?

OLIVÉR Ne aggasszon ez a szédítő sebesség, se az, hogy a lány szegény, hogy nyúlfarknyi az ismeretség, hogy én hirtelen kértem meg, és ő hirtelen mondott igent. Inkább mondd velem, hogy szeretem Aliénát, mondd ővele, hogy szeret engem; add áldásodat, hogy mi ketten egybekeljük. Neked csak javadra lesz, mert apám házát, sőt az öreg Sir Rowland minden jövedelmét áttestálok terád, és itt fogok élni és meghalni, pásztorként.

ORLANDO Áldásom rátok. Tartsátok meg holnap az esküvőt. Meghívom a herceget és minden boldog követőjét. Menj, készítsd föl Aliénát – nézd, itt jön az én „Rosalindám”!

Jön Rosalinda (mint Ganiméd).

ROSA. (M. GAN.) *(Olivérhez)* Jó napot, bátyus.

OLIVÉR Neked is, „húgocskám”.

Olivér el.

ROSA. (M. GAN.) Jaj, édes Orlandóm, mennyire sajnállak, hogy a szívedet bekötözve hordod!

ORLANDO A karomat!

ROSA. (M. GAN.) Azt hittem, a szívedet sebeztek meg az oroszlán karmai.

ORLANDO Megsebeztek, de azt egy hölgy szemei.

ROSA. (M. GAN.) Elmondta a bátyád, hogy játszottam meg az ájulást, mikor megmutatta a zsebkendődet?

ORLANDO Igen, de mondott nagyobb csodákat is.

ROSA. (M. GAN.) Ja, tudom, mire gondolsz. Úgy van, igaz. Ki látott már ilyen hirtelenséget – mint két kos, mikor egymásnak fordul, vagy Caesar hetvenkedő üzenete: „Jöttem, láttam, győztem!” Mert a bátyád és a húgom, amint találkoztak, csak néztek; amint néztek, már szerettek; amint szerettek, már sóhajtottak; amint sóhajtottak, már kérdezték egymástól az okát; amint megtudták az okát, már keresték a gyógymódot. Ezekből a fokokból lépcsőt ácsoltak a házassághoz, s vagy arra hágnak föl rögtön, vagy egymásra, még a házasság előtt. Dühöng bennük a szerelem, egyik akarnak lenni. Bottal nem lehetne őket szétkergetni.

ORLANDO Holnap összeházasodnak. Meghívom a herceget a frigykötésre. De Istenem, milyen keserű dolog a boldogságot más ember szemén keresztül nézni! Bennem annál jobban tornyosul holnap a szívfájdalom, amennyire látom majd, hogy a bátyám milyen boldog, mert megkapja, amit kíván.

ROSA. (M. GAN.) Miért? Holnap nem fogok megfelelni mint „Rosalinda”?

ORLANDO Nem tudok már képzelgésből élni.

ROSA. (M. GAN.) Akkor nem fárasztlak tovább üres fecsegéssel. Tudd meg – és ezt most bizonyos céllal mondom –, hogy értelmes úriembernek ismertelek meg. Nem azért mondom ezt, hogy te értékeld az én eszemet, mert én is értékelem a tiéted; és nem is akarok nagyobb megbecsülést kicsikarni, csak épp annyit, hogy higgy nekem, és jót tehess magadnak – nem pedig hogy engem csodálj. Hidd el tehát, nagyon kérek, hogy különös dolgokra vagyok képes. Hároméves korom óta kapcsolatban állok egy varázslóval, egy elmélyült tudású, de nem ördögi szándékú mesterrel. Ha tényleg annyira szívből szereted Rosalindát, ahogy azt a viselkedésed hirdeti, akkor holnap, amikor a bátyád elveszi Aliénát, te elveheted Rosalindát. Én tudom, hogy a sorsa milyen szorult helyzetbe sodorta, és számomra nem megoldhatatlan – ha számokra nem kellemetlen –, hogy holnap a szemed elé állítsam, hús-vér valójában, minden veszély nélkül.

ORLANDO Te most komolyan beszélsz?

ROSA. (M. GAN.) Igen, esküszöm az életemre, amit féltve őrzök, még ha varázslónak mondom is magam. Úgyhogy vedd föl a legszebb ruhádat, hívd el a barátaidat; mert ha akarsz holnap házasodni, akkor házasodni fogsz; méghozzá Rosalindával, ha úgy akarod. – Nézd, itt jön, aki szerelmes belém, és aki őbelé.

Jön Silvius és Phébe.

PHÉBE *(Rosalinda-Ganimédhez)* Fiú, ez nagyon nemtelen dolog volt,

hogy megmutattad másnak, amit írtam.

ROSA. (M. GAN.) Nem érdekel. Hisz épp azon igyekszem, hogy hozzád durva és sértő legyek. Itt jár a nyomodban hű pásztorod: nézz őrá, őt szeresd, mert úgy imád.

PHÉBE *(Silviushoz)* Mondd meg a fiúnak, mi az: szeretni.
SILVIUS Az ember csupa könny és csupa sóhaj – én így szeretem Phébét.

PHÉBE Én meg Ganimédet.

ORLANDO Én meg Rosalindát.

ROSA. (M. GAN.) Én meg semmilyen nőt.

SILVIUS Az ember csupa hűség és alázat – én így szeretem Phébét.

PHÉBE Én meg Ganimédet.

ORLANDO Én meg Rosalindát.

ROSA. (M. GAN.) Én meg semmilyen nőt.

SILVIUS Az ember csupa lenge képzelet, csupa nagy szenvedély és csupa vágy, imádat, feladat és kötelesség, türelmetlenül viselt türelem, és tisztaság és próba és kitarítás – én így szeretem Phébét.

PHÉBE Én meg Ganimédet.

ORLANDO Én meg Rosalindát.

ROSA. (M. GAN.) Én meg semmilyen nőt.

PHÉBE *(Rosalinda-Ganimédhez)* Ha mindez így van, mért baj, hogy szeretlek?

SILVIUS *(Phébéhez)* Ha mindez így van, mért baj, hogy szeretlek?

ORLANDO Ha mindez így van, mért baj, hogy szerettek?
 ROSA. (M. GAN.) Kinek mondd azt, hogy „mért baj, hogy szerettek”?
 ORLANDO Annak, aki most nincs itt, s nem is hallja.
 ROSA. (M. GAN.) Na, elég legyen ebből; mindenki csak vonyít, mint írországi farkasok a holdra. *(Silviushoz)* Segíték rajtad, ha tudok. *(Phébéhez)* Szeretnék, ha tudnálak. – Holnap gyertek ide mindannyian. *(Phébéhez)* Téged veszek el, ha nőt valaha elveszek; nekem holnap lesz az esküvőm. *(Orlandóhoz)* Számíthatok rád, ha férfi valaha számíthat rád; neked holnap lesz az esküvőd. *(Silviushoz)* Megadom az örömet, ha még mindig örömmel vágysz rá; neked holnap lesz az esküvőd. *(Orlandóhoz)* Ha szereted Rosalindát, itt légy. *(Silviushoz)* Ha szereted Phébét, itt légy. – S mivel én nőt nem szeretek, itt legyek. Ég veletek. Megmondtam, mi a teendő.
 SILVIUS Nem tarthat vissza más, csak a halál.
 PHÉBE Engem se!
 ORLANDO Engem se!
 Mind el.

V. FELVONÁS, 3. SZÍN

Ugyanott.

Jön Borotva és Lidi.

BOROTVA Holnap lesz a boldog nap, Lidi. Holnap esküszünk.
 LIDI Jaj, tiszta szívemből kívánom. És ugye ez nem léha kívánság, azt kívánni, hogy asszonyt csináljanak belőlem? – Itt jön a száműzött herceg két apródja.

Jön két Apród.

ELSŐ APRÓD Tisztelt uram, örülünk látásának.
 BOROTVA Én nemkülönben, kedves úrfiak. Gyertek, üljetelek gyorsan, kérünk egy dalt.
 MÁSODIK APRÓD Óhaja szerint. Üljenek a fűbe.
 ELSŐ APRÓD Máris belesapjunk? Nem kell, hogy előbb köszöreljünk a torkunkat és köpködjünk, és mentegetőzünk, hogy be vagyunk rekedve – ahogy a rossz énekesek szokták bevezetni a műsorukat? II
 MÁSODIK APRÓD Csapjunk bele! Ketten egy szölamban, mint két cigány egy lovon.
 APRÓDOK *(énekelnek)* Egy szép legény s egy szép leány
 – ez a haj-hó, ez a haj-halihó! –
 sétált a dombnak oldalán.
 A nyárban szép az élet párban,
 mert tillallár, így szól a kismadár,
 hű szívnek szép a nyár.
 A rosz közé feküdtek ők
 – ez a haj-hó, ez a haj-halihó! –,
 a falubéli szeretők.
 A nyárban szép az élet párban,
 mert tillallár, így szól a kismadár,
 hű szívnek szép a nyár.
 Ott nem daloltak ők imát
 – ez a haj-hó, ez a haj-halihó! –,
 mert életünk múltó virág.
 A nyárban szép az élet párban,

*mert tillallár, így szól a kismadár,
 hű szívnek szép a nyár.
 A múltó percet kapd csak el,
 – ez a haj-hó, ez a haj-halihó! –,
 szeress, amíg a nyár tüzel.
 A nyárban szép az élet párban,
 mert tillallár, így szól a kismadár,
 hű szívnek szép a nyár.*

BOROTVA Azt kell mondanom, úrfiak, hogy bár a dalocska sok értelmeset nem mondott, a dallam viszont nagyon idétlen volt.
 ELSŐ APRÓD Idétlen, uram? Ön téved. Ez egy idétlen remekmű. Egy taktust se tévedtünk, tartottuk az időt.
 BOROTVA Föltartottátok az időt: számomra kidobott idő ilyen buta dalt hallgatni. Na, adjon Isten – úgy értem, valami hangot. Gyere, Lidi.

Mind el.

V. FELVONÁS, 4. SZÍN

Az erdő más része.

Jön Elűzött Herceg, Amiens, Orlando, Olivér, Célia (mint Aliéna).

ELŰZÖTT HER. Elhiszed, Orlando, hogy a fiú meg tudja tenni mind, amit ígért?
 ORLANDO Néha hiszem, néha meg nem hiszem, mint aki remél, s közben fél remélni.

Jön Rosalinda (mint Ganiméd), Silvius, Phébe.

ROSA. (M. GAN.) Türelmet, míg tisztázzuk az ügyet.
(Az Elűzött Herceghöz) Ha elhozom a lányát,
 Rosalindát,
 ön hajlandó, itt, Orlandóhoz adni?
 ELŰZÖTT HER. Igen, s ha királyságom volna, azt is.
 ROSA. (M. GAN.) *(Orlandóhoz)* S te elveszed, ha idehozom őt?
 ORLANDO Igen, ha király volnék, akkor is.
 ROSA. (M. GAN.) *(Phébéhez)* S te hozzám jössz, hogyha én akarom?
 PHÉBE Igen, ha másnap meg is kéne halmom.
 ROSA. (M. GAN.) S ha velem mégsem akarsz egybekelni, e hű pásztornak nyújtod a kezéd?
 PHÉBE Így szól az alku.
 ROSA. (M. GAN.) *(Silviushoz)* Te elveszed Phébét, ha úgy akarja?
 SILVIUS Ha ő s a halál egy, én akkor is.
 ROSA. (M. GAN.) Mindent elrendezek, ahogy ígértem.
 Tartsa szavát, fenség, adja a lányát;
 Orlando, te is, hogy elveszed őt.
 Tartsd szavad, Phébe, hogy a nőm leszel,
 s ha mégse kellek, légy a pásztoré.
 Tartsd szavad, Silvius, hogy elveszed,
 ha nem jön hozzám. – Most eltávozom,
 és minden kétséget megoldok.

Rosalinda (mint Ganiméd) és Célia (mint Aliéna) el.

ELŰZÖTT HER. („Ganiméd” után néz) Ennek a pásztorfiúnak az arca a lányom némely vonását idézi.
 ORLANDO Fenség, mikor először láttam őt,

	<p>azt hittem, az ön lányának fivére. De ez a fiú az erdő szülötte, s veszélyes tudománya titkait egy itt lakó nagybátyjától tanulta, aki – mint elmondta – híres varázsló, s az erdő körében rejtőzködik.</p>	JAQUES	<p>És te hányszor mondtad, hogy nincs jól vágva a szakála?</p>
JAQUES	<p>Nyilvánvaló, hogy újabb vízözön fenyeget, azért jön ennyi pár a Noé bárkájába. Itt jön két nagyon különös állat, melynek neve a világ összes nyelvén: bolond.</p>	BOROTVA	<p>Nem merem továbbmenni a Burkolt Meghazudtolásnál, ő meg nem merete a szemembe mondani a Nyílt Meghazudtolást. Így aztán a kardokat lemértük, majd hazamentünk.</p>
	<p><i>Jön Borotva és Lidi.</i></p>	JAQUES	<p>Föl tudod tehát sorolni a meghazudtolás fokozatait?</p>
BOROTVA	<p>Üdvözet mindenkinek, jó egészség!</p>	BOROTVA	<p>Kérem, mi a párbajkódex betűje szerint sértegetjük egymást; ugyanúgy, ahogy a jó modorra is vannak könyvek. Megnevezem tehát a fokozatokat. Az első az Udvarias Felelet. A második a Finom Visszaszúrás. A harmadik a Goromba Replika. A negyedik a Kemény Letorkolás. Az ötödik a Dacos Visszavágás. A hatodik a Burkolt Meghazudtolás; és a hetedik a Nyílt Meghazudtolás. Mindegyikből ki lehet még bújni, kivéve a Nyílt Meghazudtolást, de még abból is ki lehet bújni egy „ha” szócskával. Volt egy eset, hogy hét párbajbíró sem tudott elsimítani egy ügyet, de amikor a felek maguk megjelentek, az egyiknek eszébe jutott a „ha” szócska, azt mondja: „Ha ön azt mondja, akkor mondom én azt...” Erre kezét rázták, és örök barátságot fogadtak. A „ha” szócska a legjobb békéltető. Nagy hatalom az a „ha”.</p>
JAQUES	<p>Fenség, kérem, fogadja őt. Ez az a tarka eszű úriember, akivel gyakran találkoztam az erdőben. Esküszik, hogy azelőtt udvarnál szolgált.</p>	JAQUES	<p>Nem különös alak ez, fenség? Tud annyit, mint bárki, mégis bolond.</p>
BOROTVA	<p>Ha bárki kételkedne, tegyenek próbára. Én jártam menüettet, hízelegtem hölgyeknek, voltam kétszínű a barátommal és mézesmázos az ellenséggel, csődbe vittem három szabót, négy becsületbeli ügyem volt, és egyet majdnem meg is vívtam.</p>	ELŰZÖTT HER.	<p>A bolondságát fedezékül használja, hogy amögül lődözze a szellemességeit.</p>
JAQUES	<p>És az hogy rendeződött?</p>		
BOROTVA	<p>Hát, kérem, találkoztunk, és kiderítettük, hogy az ügy már a hetedik foknál tart.</p>		
JAQUES	<p>Milyen hetedik foknál? – Fenséges uram, nekem tetszik ez a fickó.</p>		
ELŰZÖTT HER.	<p>Nekem is nagyon.</p>		
BOROTVA	<p><i>(az Elűzött Herceghez)</i> Isten tartsa meg, uram, hasonló jókat kívánok. Én is benyomakszom, kérem, a helyi párosodók közé, hogy megesküdjek, aztán majd megszegjem, mert ugyebár a házasság összeköt, a vér szétszakít. Egy szegény szűzlány, uram, csúnyácska darab, uram, de az enyém. Szegényes ötlet a részemről, uram, hogy azt veszem el, aki nem kell senkinek. A tisztesség kincse, uram, olyan, mint a kuporgató milliomos egy szegény viskóban, vagy a gyöngy a rút kagylóban.</p>		
ELŰZÖTT HER.	<p><i>(Jaques-hoz)</i> Meg kell adni, fúrge a nyelve, és ontja a bölcsességeket.</p>		
BOROTVA	<p>A bolond agya hamar elsül, uram, de ez kellemes betegség.</p>		
JAQUES	<p>És a hetedik fok? Hogy derült ki, hogy az ügy már a hetedik foknál tart?</p>		
BOROTVA	<p>Hét foka van a meghazudtolásnak. – <i>(Lidihöz)</i> Tartsd magad szebben, Lidike! – Tehát, kérném. Lefitymáltam az udvarnál egy bizonyos úr szakállának a fazonját; ő erre azt üzent: lehet, hogy szerintem a szakála nincs jól vágva, őszerte viszont igen. Ezt úgy hívják: „Udvarias Felelet”. Ha én visszaüzenek, hogy még sincs jól vágva, akkor megüzeni, hogy a saját ízlése szerint vágatta; ezt úgy hívják: „Finom Visszaszúrás”. Ha megint, hogy nincs jól, akkor kétségbe vonja az ítélőképességemet; ezt úgy hívják: „Goromba Replika”. Ha megint, hogy nincs jól, akkor azt válaszolja, hogy nem mondok igazat; ezt úgy hívják: „Kemény Letorkolás”. Ha megint, akkor ő azt feleli: hazudok; ezt úgy hívják: „Dacos Visszavágás”. És akkor jön a „Burkolt Meghazudtolás”, majd a „Nyílt Meghazudtolás”.</p>		
			<p><i>Halk zene. – Jön Hymen, Rosalinda, Célia (utóbbiak rendes ruhában).</i></p>
		HYMEN	<p>Az ég olyankor boldog, ha lenn a földi dolgok békés-szelídek. Jó herceg, vedd a lányod, az ég engedte látnod, Hymen segített, hogy összekösd kezét azéval, kinek szívéért szíve él-hal.</p>
		ROSALINDA	<p><i>(az Elűzött Herceghez)</i> Neked adom magam; tiéd vagyok.</p>
		ELŰZÖTT HER.	<p><i>(Orlandóhoz)</i> Neked adom magam; tiéd vagyok.</p>
		ORLANDO	<p>Ha szemem nem csal, az én édeslányom!</p>
		PHÉBE	<p>Ha a látványnak hihetek, akkor, szerelmem, ég veled!</p>
		ROSALINDA	<p><i>(az Elűzött Herceghez)</i> Nem lesz apám, ha te nem leszel az. <i>(Orlandóhoz)</i> Nem lesz férjem, ha te nem leszel az. <i>(Phébéhez)</i> És feleségem se, hacsak te nem.</p>
		HYMEN	<p>Ej, csönd! Nem tudtok várni? Az én dolgom lezárni e furcsa eseményt. Négy kéz fog négy kezet, és Hymenhez vezet a hű vágy hű erényt. <i>(Orlandóhoz és Rosalindához)</i> Te és te örök kötésben. <i>(Olivérhez és Céliához)</i></p>

Te és te hű szeretésben.
(Phébéhez, Silviusra mutatva)
 Te szívedbe zárod őt,
 vagy férjedül kapsz egy nőt.
(Borotvához és Lidihez) Úgy forrsz
 egygé te a nőddel,
 mint a tél a rossz idővel.
(Mindhez) Amíg zeng a nászi ének,
 akik tudnak, majd mesélnek,
 hadd értse meg, aki ámul:
 e történet mért így zárul.

KÓRUS *(énekelnek)* *Házasság, ó Juno éke,*
asztalt-ágyat egybefog.
Hymentől van földünk népe,
így hát: házasodjatok!
Hálálkodva és dicsérve
Hyment áldja földünk népe!

ELŰZÖTT HER. *(Céliához)* Jöjj, húgom, szívem örömmel fogad,
 nem kevésbé, mint édes lányomat.

PHÉBE *(Silviushoz)* Nem nyelem le szavam; élek veled,
 hűséged megmozdítja szívemet.

Jön Jakab.

JAKAB Figyelmet kérnék, egy-két szóra csak!
 Sir Rowland második fia vagyok,
 s híreket hozok itt e társaságnak.
 Frigyes herceg, hallván, hogy egyre több
 kiváló ember választja az erdőt,
 komoly sereget gyűjtött, melynek élén
 ő maga állt; egyetlen célja volt,
 hogy bátyját itt elfogja és megölje.
 Az erdő széléig föl is vonult,
 ám találkozott egy agg remetével,
 aki beszélt vele, s eltérítette
 a céljától, de a világtól is.
 A trónját elűzött bátyjára hagyta,
 és visszaadta azok birtokát,
 akiket száműzött. – Ez mind igaz,
 megesküszöm.

ELŰZÖTT HER. Isten hozott, fiam!
 E hír fivérideknek nászajándék:
 az egyik elvett földjeit; a másik
 egy egész hercegséget nyert szavaddal.
 Előbb fejezzük be, itt kint az erdőn,
 mindazt, mi itt kezdődött, itt fogant.
 Aztán a boldog csapat minden tagja,
 ki velünk szenvedett zord napokat,
 osztozni fog abban, mit visszanyertünk,
 ki-ki a birtoka, rangja szerint.
 De addig feledjük az új szerencsét,
 és paraszt módra élvezzük az estét!
 Kérünk zenét! S ti, ifjú párok, mind:

JAQUES keringőzzön, akiben vér kering!
(Jakabhoz) Uram, egy percre. Jól hallottam-e,
 hogy Frigyes herceg remetének állt,
 s az udvari fényűzést félredobta?
 Úgy van.
 JAQUES Megyek hozzá. Akik megtértek így,
 azoktól sok mindent lehet tanulni.
(Az Elűzött Herceghez) Fenségedre hagyom
 a régi rangját:
 türelme, jósága kiérdemelte.
(Orlandóhoz) Önre szerelmét, mit hűségre szerzett.
(Olivérhez) Önre vagyont s magas barátokat.
(Silviushoz) Terád egy megérdemelt, hosszú
 ágyat.
(Borotvához) Terád civódást, mert a te hajód
 legföljebb két hónapi tartalékot
 visz szerelemből. – Tessék! Dáridó!
 Az ugrabugra nem nekem való.

ELŰZÖTT HER. Maradj, Jaques, maradj!
 JAQUES Nem kell a vígság. Ha óhajt valamit,
 barlangjában várom parancsait.

Jaques el.

ELŰZÖTT HER. Nos, rajta! Kezdjük hát az esküvőt,
 s hozzon, mit remélünk: boldog időt.

Tánc; majd mind el, csak Rosalinda marad.

ROSALINDA *(a közönséghez)* Szokatlan, hogy a női főszereplő
 mondja a zárszót; de nem idétlenebb, mint ha a
 férfi mondja az előbeszédet. Ha igaz, hogy a jó bor-
 nak nem kell cégér, akkor a jó darabnak nem kell
 zárszó. Mégis használnak a jó borhoz jó cégért, és
 a jó darab is jobb lesz egy jó zárszótól. Így aztán
 bajban vagyok, mert jó zárszót nem tudok monda-
 ni, de áttételesen se tudok célozgatni a darab kivá-
 lóságára. Nem vagyok koldusnak öltözve, úgyhogy
 a kunyerálás se illene hozzám. Inkább varázslással
 bűvölöm önöket, s kezdem a nőekkel. – Felszólítlak
 titeket, ó nők, a férfiak iránti vonzalmatok erejével,
 hogy dicsérjétek ezt a darabot, ahogy csak tetszik.
 És felszólítlak titeket, ó férfiak, a nők iránti vonzal-
 matok erejével (látom a somolygást, egyiktek se
 utálja őket!), hogy a nőekkel együtt szeressétek ezt a
 játékot. Ha tényleg nő volnék, végigcsókolnám
 mindegyiket, akinek helyes a szakálla, jó az arcbő-
 re, és nem taszító a lehelete. És biztos vagyok, hogy
 mindegyiktek, aki jó szakállú, jó arcú, édes lehe-
 letű, méltányolja az ajánlatomat, és amikor meg-
 hajlok, jó szívvel elbocsát.

El.

VÉGE